

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาระดับพุทธิกรรม ด้านคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยนำเสนอเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม
2. ประเภทของคุณธรรมจริยธรรม
3. คุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา
4. คุณธรรมจริยธรรมกับการบริหาร
5. คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา
6. การบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 7.1 งานวิจัยในประเทศไทย
  - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

มีผู้รู้หลายท่าน ได้อธิบายความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมไว้อย่างน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

พิศาล แแบบณฑ์ (2542 : 1 - 33) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่าเป็นคุณลักษณะ หรือสภาพของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาระน้ำหนักอยู่ในจิตสำนึก ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็น เป็นรูปธรรม สำหรับค่านิยมนั้นเป็นหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อที่บุคคลยึดถือเป็นคุณค่า หรือแนวทางในการตัดสินใจและการดำรงชีวิต หากค่านิยมที่แต่ละบุคคลยึดถือเป็นแนวทาง ในดำรงชีวิตตรงกันเป็นจำนวนมาก สิ่งที่กล่าวเป็นค่านิยมของสังคมต่อไป

ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สำนักงาน กพ. (2542 : 1) อธิบายว่า คุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดี ดังนั้นมาตรฐานทางคุณธรรมจึงแปลว่า สิ่งที่ถือเอาเป็นหลักสำหรับ

เที่ยบทางสภาพคุณงามความดี โดยทั่วไปมักใช้ในลักษณะนารธรรมหรือสิ่งที่แสดงถึงคุณงามความดีทางจิตใจ

ดวงเดือน พันธุ์มนนาวิน (2543 : 113 - 115) “ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง สิ่งที่บุคคลยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามมีประโยชน์และมีโภตน้อย และได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมหมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งคำว่า ระบบนี้ หมายถึงทั้งสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำและผลของการกระทำหรือไม่กระทำนั้น ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ด้วย”

เอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 105) “ได้รวมรวมความหมายของคำว่า จริยธรรมที่กำหนดโดยผู้ทรงคุณวุฒิของไทยเป็นจำนวนมาก many ความหมายต่าง ๆ ที่ได้ให้ไว้มีความหมายแตกต่างกันมากพอสมควร และส่วนใหญ่จะตรงกับความหมายโดยความหมายหนึ่งดังต่อไปนี้

1. คุณธรรม หมายถึง หลักเกณฑ์หรือกฎหมายที่ในการตัดสินความถูก ผิด ดี ชั่ว และควร ไม่ควร ทำของพฤติกรรม

2. จริยธรรม หมายถึง แนวทางในการประพฤติปฏิบูรณ์ ตามความหมายที่สองนี้ จริยธรรมเป็นแนวทางและถ้าหากจะกำหนดต่อไปว่า แนวทางที่กล่าวมานี้หมายถึง แนวทางที่ดี ที่ถูกและที่ควรทำ ก็จะมีนัยตรงกับความหมายแรก กล่าวคือ หากพฤติกรรมใดอยู่ในแนวทางดังกล่าว ก็จะเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก และที่ควรทำ ส่วนพฤติกรรมที่อยู่นอกแนวทางนี้ ก็จะเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูก และไม่ควรทำ

3. จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่ดี ที่ถูก และที่ควรทำ ความหมายที่สามนี้ เน้นที่คัวพฤติกรรม (เน้นที่จริยะ) มากกว่าการเน้นที่หลักเกณฑ์ กฎหมายที่หรือแนวทาง (เน้นที่ธรรมะ) ดังเช่น ในสองความหมายแรก และ โดยนัยแหล่งความหมายที่สามนี้ พฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูก และไม่ควรทำ ก็จะไม่ใช่จริยธรรม

เกียรติคุณ ศิทธิชัย และคณะ (2541 : 8) “ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกณฑ์สุขชั้นในสังคมและสมาชิกของสังคม การที่จะปฏิบัติให้เป็นเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ว่าสิ่งใดถูก ต้องได้ผล ดังนั้นการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจึงต้องประกอบกับ ทั้งความรู้สึกทางจิตใจและการปฏิบัติทางกายอันสอดคล้องกับความรู้สึกทางจิตใจ”

ประวัติรัฐ ภูดหอม (2541 : 30) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ การกระทำที่ถูกต้อง ดึงงานที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสังคมหรือส่วนรวมเพื่อให้สามารถปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเกิดความก้าวหน้าขึ้นในสังคม

รัฐภูมิรัตน์ พุนพิตรทานและคณะ (2542 : 6) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ดีอยู่ในแนวทางแห่งความดีความถูกต้อง

อำนาจ จันทร์มหา (2542 : 12) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม รวมทั้งความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ของบุคคลที่เหมาะสมกับความต้องการ ของสังคม เพื่อบรรลุถึงสภาพของชีวิตที่มีคุณค่าอันพึงประสงค์ของตน และสังคมอันจะ ก่อให้เกิด การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

สุมณชา แก่นกูด (2544 : 11) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติดี ประพฤติชอบ ทั้งกาย วาจา และใจ อันเป็นสิ่งที่ทุกคนควรประพฤติ ปฏิบัติต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดความพากูด ความเจริญรุ่งเรื่องขึ้นในสังคม เป็นประโยชน์ในการ พัฒนาสังคมและประเทศชาติ

จึงสรุปได้ว่า คุณธรรม คือ สิ่งที่ดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์โดยไม่มีใครเป็น ผู้กำหนด และ จริยธรรม คือ การแสดงออกในสิ่งที่ดีงาม มีระเบียบแบบแผนและสมำเสมอ

พลด แสงสว่าง (2545 : 34) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “จริยธรรม” “จริย” ราศีพท์เดินมาจาก “จร” แปลว่า เดิน หมายถึง “ทางเดิน” เมื่อใช้กับคนคือ “ทางเดินของชีวิต” หรือ “แนวทางดำเนินชีวิต” เมื่อร่วมคำว่า “ธรรม” ก็หมายถึง “แนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง”

เพียเจท (Piaget. 1960 : 1 ; อ้างอิงมาจาก ประเทือง เถื่อมใส 2548 : 10) ให้ความเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมว่า เป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์ และหน้าที่เกี่ยวกับ กฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือ การจัดเตรียมทางสังคม ในเรื่องความสนใจ และอนามัย ของบุคคล และความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของ การกระทำและสามารถ

โคลเบิร์ก (Kohlberg. 1976 : 431 ; อ้างอิงมาจาก ประเทือง เถื่อมใส. 2548 : 10) ได้ให้ความหมายจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของความประพฤติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนมีพฤติกรรมในสังคม และตนเอง สังคมจะเป็นตัวตัดสินว่า การกระทำนั้นถูกหรือผิด โดยในแต่ละสังคมจะมี กฎเกณฑ์ในการตัดสินในสังคมนั้น

บาร์ฮาร์ท (Barhart. 1995 : 337 ; อ้างอิงมาจาก ประเทือง เลื่อมใส. 2548 : 11-15) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า เป็นระบบของแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับ ความประพฤติที่ดี

ไฮแกน (Hogan. 1993 : 217) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า เป็นระบบของกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อชี้แนะพฤติกรรมสังคม หรือ พฤติกรรมระหว่างบุคคล

กูด (Good. 1998 : 314 ; อ้างอิงมาจาก ประเทือง เลื่อมใส. 2548 : 11-15) อธิบาย ความหมายของจริยธรรมว่า เป็นการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติดีที่ถูกต้องดีงาม

โลว์ (Lowe. 1999 : 17 ; อ้างอิงจาก ประเทือง เลื่อมใส. 2548 : 11-15) ให้ทัศนะว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยึดถือเป็นข้ออ้างอิง ให้ทัศนะว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าดีงามถูกต้อง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าดีงามถูกต้อง มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ที่เกิดจากจิตใจของทุก ๆ คนที่ถือให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ส่วนจริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมสมสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ตนเองและสังคมมีความเจริญงอกงาม

2. ประเภทของคุณธรรมจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543 : 2-4) ได้จำแนกประเภทของจริยธรรมไว้ 4 ประการ คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของตนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดควรควรดีเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่ เหมาะสมมากน้อย เพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรม หรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล

2. ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่า ตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทัศนคติ เชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคน ในสถานการณ์ปกติ อาจมีทัศนะแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทัศนคติเชิงจริยธรรม ของบุคคลนั้นมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนะเชิงจริยธรรม ของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติ อาจมีทัศนะแตกต่างไปจากค่านิยมในสังคมก็ได้ ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น

มีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนะเชิงจริยธรรมนี้ รวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนี้ ๆ เข้าด้วยกัน

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรม จะทำให้ทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกันอาจจะมีจริยธรรมที่คล้ายคลึงกัน ได้เสมอและบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกันอาจมีเหตุผลเมื่องหลัง การกระทำ และระดับจริยธรรมที่แตกต่างกันได้ นอกจากนี้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์ กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของบุคคลด้วย โดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและอารมณ์ ตลอดจนความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคลอีกด้วย

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยม ชุมชน หรือค่านิยม การแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมาย หรือค่านิยมในสังคมนี้ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าจริยธรรมด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะการกระทำในทางที่ดีและเดວของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความสุขและความทุกข์ของสังคม

2.1 ความสำคัญของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันแก้ไข ปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของประชาชน เพื่อประเทศไทยจะได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การปลูกฝังและการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จึงมีความสำคัญต่อประชาชนและประเทศมาก เนื่องจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงต้องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เป็นสมบัติของคนไทยทั้งประเทศมีพระราชนิรันดร์ในพิธีบวงสรวง สมเด็จพระบรม มหาภัตตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2525 สรุปความว่า คุณธรรม ที่ทุกคนควรศึกษา และน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่ 4 ประการ คือ

1. การรักษาความสัตย์ ความจริงใจ ต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม
2. การรู้จักเข้มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสั้งความดีนั้น
3. การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสั้งสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด

4. การรู้จักความรู้ความเข้าใจ ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ หากแต่ละคนนำมาระพูดปฏิปูนต์ และเผยแพร่โดยทั่วโลกแล้ว จะช่วยให้ประเทศไทยนั้นเกิดความสุขร่วมเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

การแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนพลเมือง ได้อีกด้วยการพัฒนาประเทศนั้น จะต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนพลเมืองนั้น เพื่อการให้การศึกษานอกจากจะฝึกหัดจะแล้วขึ้นเป็นการสอนจริยธรรมด้วย กล่าวคือกระบวนการของการศึกษา ครอบคลุมถึงการเลือกค่านิยม และการปลูกฝังค่านิยมที่ต้องการให้สังคมด้วย นอกจากนี้เป้าหมายของการจัดการศึกษานั่นให้กันมีทั้งความรู้และความคิด เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

2.2 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ผ่านมา ได้มุ่งเน้นพื้นฐานการสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นด้วยเหตุผล เพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะทางจิตใจ แล้วนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทางพฤติกรรมเป็นหลักสอดคล้องกับทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญ ๆ แบ่งได้เป็น 3 แนวทางใหญ่ ๆ (ประภาครี สีหอดำไฟ. 2544 : 29 – 30) คือ

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของบุคคล (Psychoanalytic Theory) กล่าวถึงจริยธรรมกับมนิธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มุนย์อัญญิในสังคมกุ่มได้ก็จะเรียนรู้ผิดชอบชั่วดีจากสิ่งแวดล้อมนั้น จะมีลักษณะพิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่าเป็นเอกลักษณ์เป็นกฎหมายที่ให้ประพุติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำข้าวแล้วรู้สำนึกรู้สึก หรือ โอตตัวไปถ่ายใจตนเองหรือกลัวต่อการได้รับโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกรู้สึกแล้วพึงจะเว้นไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอกเป็นการสร้างมนิธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจองค์ประกอบของคำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม

2. ทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) อธินายการเกิดของจริยธรรมว่าเป็นกระบวนการทางสังคมประกิจ (Socalization) โดยการซึมซาบกฎหมายที่ต่าง ๆ จากสังคมที่เติบโตมา_rับเรียนรู้จากการเรียนเชื่อมโยงกัน หลักการเสริมแรงและการทดแทนสิ่งเร้า (Stimulus Substitution) รับแนวคิดจากทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบโดยยึดถือว่า การเรียนรู้คือการสังเกตเลียนแบบจากผู้ใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจ คือเป็นที่รักที่ยอมรับในกุ่มพากเดียวกัน กุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพากเดียวกัน แบบดูรา (Bandura. 1977 : 16) อธินายการเรียนรู้ทางสังคมว่าพุติกรรมทุกอย่างนอกเหนือจากกริยาจะท่อนเบื้องต้นเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น

โดยการที่มนุษย์เรียนรู้ผลที่เกิดตามนา (Response Consequence) เป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ คือเรียนรู้ว่าเมื่อมีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นเหตุการณ์ใดจะตามมา หรือเมื่อกระทำพฤติกรรมใดแล้วผลกระทบนี้จะเกิดตามมาเป็นผลที่นั่น ไร การที่จะเรียนความสัมพันธ์เหล่านี้ได้โดยประสบการณ์ตรง (Direct Experience) และเรียนรู้จากการสังเกต (Observation Learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น จากประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง การได้รับผลที่เกิดจากการกระทำต่าง ๆ ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากสังคมที่แบบดูรานเน้นคือ การเรียนรู้จากแบบอย่าง (Learning Through Modeling) โดยกระบวนการสังเกตพฤติกรรมและผลกระทบที่ตามมาจากการกระทำการของผลอื่น การได้ยินได้ฟังคำบอกเล่า การได้อ่านข่าวสารบันทึกของผู้อื่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม และจะเป็นข้อมูลที่บุคคลนำมาพิจารณาสำหรับการกระทำการใหม่มีโอกาสต่อไป การเรียนรู้จากการสังเกตแบบอย่าง มีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง 4 กระบวนการ คือ

2.1 กระบวนการใส่ใจ (Attention Process) การเรียนรู้จากตัวอย่างอาจจะไม่เกิดขึ้น ถ้าผู้สังเกตไม่ได้ให้รับรู้พฤติกรรมที่ตัวแบบแสดง การเรียนรู้เกิดขึ้นมาเพียงได้ยังขึ้นอยู่กับความมากจ่ายของพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงและความสามารถเรียนรู้ของผู้สังเกตด้วย

2.2 กระบวนการจดจำ (Retention Process) การจดจำเป็นกระบวนการสำคัญที่มนุษย์จะสามารถเก็บสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ใช้การจดจำนี้อาจทำในรูป nonverbal หรือภาพ (Imagine) หรือภาษา (Verbal)

2.3 กระบวนการกระทำการทางกาย (Motor Reproduction Process) เมื่อมนุษย์มีข้อมูลที่เป็นสัญลักษณ์อยู่ในความจำแล้ว มนุษย์จะเปลี่ยนสัญลักษณ์ให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม

2.4 กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) มนุษย์จะไม่แสดงพฤติกรรมการเลียนแบบไปทุกอย่าง แม้ว่าเขาจะได้เรียนรู้แล้วก็ตามมนุษย์จะเลียนแบบเฉพาะพฤติกรรมที่เขามองเห็นคุณค่ามากกว่า พฤติกรรมของตัวแบบที่ไม่ได้รับผลบวกหรือภัยลงโทษ ดังนั้นการให้รางวัลหรือเสริมแรงทางบวก เพื่อจะกระตุ้นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมแบบเลียนแบบ

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพัฒนาเหตุผล เงื่อนไขจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของของแต่ละบุคคล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่น่าสนใจ การรับรู้จริยธรรม

กีทพัฒนาขึ้นตามลำดับ ทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์มี 3 ขั้นตอน (ประภาครี สีหอมาไฟ. 2544 : 30) คือ

3.1 ขั้นตอนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี) ยังไม่เกิดจริยธรรมแต่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์พัฒนาการทางสติปัญญา

3.2 ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (อายุ 2 – 8 ปี) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ มีการคิดก่อนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น

3.3 ขั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ 8 – 10 ปี) เกิดหลังความคิดพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคมคลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความคิดเป็นของตัวเองมากขึ้น

ทฤษฎีเพียเจทั้ง 3 ขั้น ใน การพัฒนาจริยธรรมนี้ เป็นที่ยอมรับมีผู้ศึกษาแนวทางต่อมา คือ โคลเบร์ก ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้นตอน 3 ระดับ ดังแสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ระดับของจริยธรรม	ขั้นตอนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม
1. ก่อนเกณฑ์ (2 – 10 ปี) คือ การกระทำตามสิ่งที่ตนต้องการเป็นผู้ใหญ่ หนีการลงโทษ และแสวงหารางวัล	1. การเชื่อฟังและการลงโทษ (2 – 7 ปี) (Obedience and punishment)
2. ตามเกณฑ์ (10 – 16 ปี) คือ การกระทำตามสังคม ระมียน ประเพณี กฎหมาย ศาสนา มีการเลียนแบบ และทำความเพื่อให้ผู้อื่นเห็นชอบ ต่อมาก็คำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ของตนในสังคม	2. การแสวงหารางวัล (8 – 10 ปี) (Exchange)
3. เหนือเกณฑ์ (16 ปี เป็นต้นไป) คือ การวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อนตัดสินใจ โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น ในส่วนที่เป็นสากล ครอบคลุมก่อนก่อนที่จะเข้าสังคมของตน มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด	3. การทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น (Conformity) 4. การทำตามหน้าที่ในสังคม (Social system) 5. การทำตามกฎเกณฑ์และข้อตกลง (Contract) 6. การยึดในmorality ตามหลักสากล (Universal)

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของระดับจริยธรรมและการแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม (ประภาครี สีหอมาไฟ. 2544 : 30)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จะเห็นได้ว่า นักทฤษฎีส่วนมาก จะยอมรับว่าจริยธรรมจะถูกปลูกฝังตั้งแต่บุคคลยังเป็นเด็กเสียส่วนมากแม้ว่าทุกคนจะประสบกับเหตุการณ์ทางสังคมที่ผันแปรเปลี่ยนไปจากเดิมอาจทำให้ทุกคนเปลี่ยนแปลงจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่ได้ แต่นักทฤษฎีทั้งหมดยอมรับว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยเด็กนิผลผลกระทบต่อบุคคลได้รุนแรง และมีผลกระทบต่อการกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่และคุณธรรมจริยธรรม เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นคู่กันเพื่อเสริมสร้างความคิดทัศนคติและส่งผลถึงพฤติกรรมการแสดงออกที่มาจากการอบรม เลี้ยงคุณและประสบการณ์ที่ได้รับในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และรับรู้ ผิด ชอบ ช้า ดี และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจะเจริญก้าวหน้าได้ตามวุฒิภาวะของบุคคล

3. คุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

ประภาครี สีหจามai (2544 : 58 – 63) ได้กล่าวถึงคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาที่ผู้มีคุณธรรมจริยธรรมควรยึดถือปฏิบัติ ดังนี้

1. เมตตากรุณา ความรักโกร ประธานาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญ และความสงบสារคิดช่วยให้พ้นทุกข์
2. สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต
3. สามัคคี ความสำรวมระวาง รู้จักยับยั้ง ควบคุมในทางการมรณ์ ไม่ให้หลงใหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส
4. สังฆะ ความซื่อสัตย์ ความซื่อตรง
5. สติสัมปชัญญะ ระลึกไถ่และรู้ตัวอยู่เสมอ ฝึกตนให้รู้จักเป็นคนคิด รู้สึกตัวเสมอว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ ระวังไม่ให้เป็นคนมัวเมากวนานาท

การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรมีจิตใจประเสริฐไม่เบี่ยดเบี้ยนผู้อื่น นั้นก็คือต้องประกอบไปด้วยสัปปุริธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4

ประภาครี สีหจามai (2544 : 87 – 89) ได้สรุปเกี่ยวกับธรรมะ ที่ทำให้มนุษย์สมบูรณ์ ว่าควรประกอบด้วยธรรมะ ดังนี้

1. สัปปุริธรรม 7 ประกอบด้วย
  - 1.1 รู้เท่าทันกฎหรือหลักความจริงของสิ่งทั้งหลาย
  - 1.2 รู้ความมุ่งหมายและผลประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต
  - 1.3 รู้จักตนตามสภาพแวดล้อมและความสามารถ

- 1.4 รู้จักปัจมานาคีความพอดีตามฐานะของตน

1.5 รู้จักการที่พึงกระทำการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

1.6 รู้จักชุมชน ประเพณีในระเบียง วินัยและวัฒนธรรม

1.7 รู้จักบุคคล ปฏิบัติต่อบุคคลอื่นตามสถานะ

2. สังคมหัวตุภ 4 เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวประสานหนุ่นไว้ในความสามัคคี ประกอบด้วย

2.1 ทาน กือ ให้ปันด้วยใจอ้อเพื่อเพื่อแผ่เสียสละตามความสามารถ

2.2 ปิชวาจा กือ กล่าวવາຈາສຸກພ ເປັນປະໂຍ້ນ໌ ສ້າງສາມັກກີ ຮັກໄກວ
ເກື່ອງລັກນັ້ນ

2.3 อัตถจริยา กือ ทำປະໂຍ້ນແກ່ສັກຄນ

2.4 สมานตตตา กือ ทำตนให้เข้ากับຜູ້ອື່ນ ໄດ້ຍ່າງເສນອກາກ

3. พrhoහນວິຫາර 4 ເປັນຮຽນປະຈຳໃຈຂອງຜູ້ມີຈິດໃຈປະເສຣີ ປະກອນດ້ວຍ

3.1 ເມຕຕາ ມາຍຄື່ງ ດວກຮັກ ດວກປ່າຍຄານາໃຫ້ຜູ້ອື່ນມີຄວາມສຸຫະ

3.2 ກຽມຕາ ມາຍຄື່ງ ດວກສັກສາຍກ່າວໜ່າຍແລ້ວຜູ້ອື່ນ ໃຫ້ພັນທຸກໆ

3.3 ມຸທິຕາ ມາຍຄື່ງ ດວກເບີກນານພລອຍຍິນດີເມື່ອຜູ້ອື່ນ ໄດ້ຕີ

3.4 ອຸນເກຫາ ມາຍຄື່ງ ດວກມີນໍາໃຈມັນຄາງເຖິງຮຽນຄຸຈຕາຫ່າງ

พระธรรมปีฎก (ป.อ. ปยุตโต. 2538 : 45 – 50) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการทำชีวิตให้ดีได้ต้องมีการเรียนรู้ และฝึกฝนพัฒนาให้ชีวิตดำเนินไปอย่างถูกต้อง จนบรรลุความสันติสุขนั่นก็คือ ต้องมีไตรลิกขา อันได้แก่ ศีล สามัคคี ปัญญา

- ศึกษาความสามารถในการอ่านและเขียนภาษาไทยที่มีความลึกซึ้ง เช่น การอ่านและเขียนคำศัพท์ที่มีความหมายซับซ้อน การอ่านและเขียนเรื่องราวที่มีความยาวและซับซ้อน การอ่านและเขียนบทกวี บทละคร บทนิทาน ฯลฯ
  - ศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ เช่น การคิดวิเคราะห์สถานการณ์ ตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน การตัดสินใจในเชิงกลยุทธ์ การตัดสินใจในเชิงทางการเมือง การตัดสินใจในเชิงเศรษฐกิจ ฯลฯ

3. ปัญญา คือ ความรอบรู้ เช่น รอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้ รอบรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งผู้มีสติและปัญญาจะมุ่งเกิดประโยชน์ต่อตนเอง

วิจาร เกิดวิชัยสู แคลเบรเช ห้างหุ้นส่วน (2533 : 29 – 33) ได้กล่าวว่า นอกจากใช้ สมาร์ตและปัญญาในการทำให้ชีวิตมีความสุขแล้ว มนุษย์ยังต้องยึดถือ ธรรมะสัธรรม ดังนี้ คือ

1. สังจะ คือ การรักษาความสัตย์ เช่น มีความจริงใจต่อหน้าที่ ตอกยุหนาย มีความรับผิดชอบและรักงาน ไม่เกียจคร้าน รักษาคำมั่นสัญญา ไม่มีเลห์เดี่ยมหลอกลวง ประพฤติดีต่อคนในครอบครัว ขวนขวยในการสร้างประโยชน์แก่บุคคลอื่นและส่วนรวม ขึ้นอยู่ในธรรมและความดีงาม

2. ทมະ คือ ฝึกและเข้มใจตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ฝึกทำงานให้เป็นและชำนาญ สามารถเดี่ยงตนเองและครอบครัวได้ ฝึกจิตให้รู้จักขับยั่งใจตนเองให้ขึ้นอยู่ในความดี ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ตนเอง

3. ขันติ คือ ความอดทน ความแข็งแรงของจิตในการพยาบาลทำความดี และอดทนต่อผ้าที่ไม่ดี อดทนต่อการงาน หนักเอา เบาสู้ อดทนต่อความเจ็บป่วย อดทนต่อ การกระทำที่ล่วงละเมิด อดทนต่ออารมณ์ที่ทำให้จิตใจโน้มไปในความเพลิดเพลินถ่อมลง เช่น การเที่ยวต่างประเทศ การได้ลากในทางทุจริต การกระทำผิดประเวณี หลงอำนาจ

4. จาคะ คือ การละวางความชั่วการเสียสละให้ผู้อื่นปล่อยวางอารมณ์ที่ทำให้เกิด ความไม่สงบใจ เช่น ความโกรธเกื้องต่อบุคคลอื่น สะสมอารมณ์ที่ซักน้ำให้เกิดการกระทำ ชั่วต่าง ๆ

การมีธรรมะสัธรรมอย่างเดียวขึ้นไม่สามารถทำให้ชีวิตสงบและมีความสุขได้ต้องมีวินัย คุณค่าวงไม่ให้ทำตนฝืนกฎระเบียบตามที่ มาดี สร้อยพิสุทธิ (2530 : 23 – 26) ได้สรุปธรรม บรรยายเกี่ยวกับพุทธิ 4 สร้างมงคลแก่ชีวิตของหลวงพ่อเสือ นั่นก็คือวินัย ดังนี้

1. วินัยทางโลก หมายถึง กฏหมายระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้ควบคุมกาย วาจา ของเรามาไม่ให้ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. วินัยทางธรรม หมายถึง ศีล ควบคุมตนเองไม่ให้คิด พูด ทำในสิ่งที่ไม่ควร ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น

เมื่อวินัยควบคุมตนเองแล้วข้อต่อข้อที่ธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่ดี นั่นก็คือ หริโอดตัปปะ หรือเรียกว่าธรรม โลกนาก ดังที่ กนก จันทร์ (2533 : 573 – 592) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่ดี คือ โลกนาก 2 หรือธรรม คุ้มครองโลก 2 อย่างเป็นธรรมะปกคลุมความคุ้มในมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มีให้ละเมิด

ศีลธรรมและให้อัญเชิญกัน ด้วยความเรียบร้อยสงบนุ่ๆ สังคมมีระเบียบวินัย ไม่เบียดเบี้ยนกัน ไม่กดซี่งกันแห่งรำพัน ธรรมโลกบาลมี 2 ประการ คือ

1. หริ ความอ่อนบาน ละอายใจต่อการทำชั่ว ความละอายแก่ใจ ความเกลียดคนบาป
2. โอดตัวปะ ความกลัวบาน เกรงกลัวต่อความชั่ว และผลของกรรม ไม่ทำนาไปทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งที่คนเห็นและไม่เห็น

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมที่บุคคลควรยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญ ได้แก่ ความมีเมตตากรุณา และธรรมที่ทำให้มนุษย์เป็นบุคคลที่มีความเพียบพร้อมสมบูรณ์ คือ สัปปุริธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 ซึ่งถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อให้มนุษย์มีความรัก ความสามัคคีกัน พระมหาวิหาร 4 ซึ่งเป็นธรรมประจำใจสำหรับผู้มีจิตใจที่ประเสริฐ ธรรมสำหรับผู้มีวินัยคือ พุทธิ 4 เพื่อสร้างมงคลแก่ชีวิต และธรรมโลกบาล 2 หรือธรรมคุ้มครองโลก เป็นธรรมปกป้องควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อۇในความดี ให้สังคมมีระเบียบ ไม่เบียนกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบและสันติสุข

3.1 ความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นข้อควรประพฤติที่มีความถูกต้องดีงาม เป็นแนวทางแห่งการถือประพฤติปฏิบัติแต่ละพิพิธในแนวทางแห่งความดีถูกต้องดีงาม ไม่เพียงพอที่จะชูใจให้คนปฏิบัติหรือประพฤติดินให้เป็นคนดีได้ เรื่องการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ได้มีผู้รู้หลายท่านให้แง่คิดในเรื่องความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนี้หลายคนที่พยายามมากล่าวว่า “คือ

พระเทือง เถื่อมไส (2548 : 11-15) กล่าวว่า “คุณธรรมคือความรู้และนิสัย คนที่มีคุณธรรมจึงหมายถึงคนที่มีความรู้ในหน้าที่ซึ่งแสดงออกในรูปการหรือในสถานการณ์จริง อันพอมองเห็นได้”

ในเรื่องเดียวกัน อิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) (1724 – 1804) นักปรัชญาเยอรมัน เห็นว่า คุณธรรมคือความดีสูงสุด คุณธรรมมีความสูงหมายในตัวเราทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ มิใช่ทำหน้าที่เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายอื่น เช่น ความสุข เป็นต้น คนดีไม่จำเป็นต้องได้รับความสุขเป็นสิ่งตอบแทน เพราะเขาทำความดีเพื่อความดีนั่นเอง คนดีอาจได้รับความทุกข์ ทรมานตลอดชีวิตก็ได้ คนที่อาจมีความสุขก็ได้ ค้านท์ กล่าวว่า คุณธรรมกับความสุขไม่จำเป็นต้องไปด้วยกัน อาจกลมกลืนกัน อาจขัดแย้งกันก็ได้ เพราะค้านท์เห็นว่า คนมีคุณธรรมไม่ควรประพฤติคุณธรรมเพื่อความสุข แต่ความพากเพียรของคนนั้นย่อมรวมเอา

ความสุขและคุณธรรมเข้าไว้ด้วยกัน เราควรประพฤติคุณธรรมเพื่อความสุขของผู้อื่น ไม่ใช่เพื่อตัวเราเอง จะถูกยกเป็นคนเห็นแก่ตัว

อัมมานูออล ค้านท์ ยืนยันว่าคุณธรรม มีจุดมุ่งหมายในตัวเอง คนดีไม่จำเป็นต้องได้รับความสุขเป็นสิ่งตอบแทนเสมอไป เพราะทำดีเพื่อความดี มิใช่ทำความดีเพื่อความสุข คำของมนุษย์ ว่า “ต้องค่าเป็นตัวเงิน แต่วัดค่าด้วยคุณธรรมที่มีสูงกว่ากัน ซึ่งหมายถึงว่าทำความดีเพื่อความดีมากกว่ากัน เมื่อผู้ใดทำความดีมากกว่ากัน ผู้นั้นย่อมมีคุณธรรมมาก

ความคิดเรื่องคุณธรรมเมื่อสัมพันธ์กับหน้าที่ ยกตัวอย่าง ให้ว่าเมื่อมีผู้ทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ผู้นั้นมักกล่าวไว้ว่าขาดคุณธรรม แต่ผู้ที่ทำหน้าที่สมบูรณ์ยังไม่แน่ใจจะเป็นผู้มีคุณธรรมอาจทำหน้าที่เพราะกลัวถูกลงโทษทางวินัย เพราะกลัวความผิด โดยไม่ใช่เพราะความรู้สึกในทางดีงามจากจิตใจที่แท้จริงของผู้นั้นก็ได้ แต่ถ้าผู้นั้นมีความรู้สึกในทางดีงาม มีความยินดีพอในการปฏิบัติ และเชื่อว่าการทำผิดหน้าที่เป็นสิ่งไม่ดีจึงไม่ทำผิด อุบัติที่ดี ถือว่าผู้นั้นเป็นมีคุณธรรม

คุณธรรมแสดงออกถึงหน้าที่ คนมีคุณธรรมเป็นผู้ที่รักหน้าที่ของตนเองและทำหน้าที่อย่างดีที่สุด ทำหน้าที่ที่เข้าทำอย่างดีจนเป็นนิสัยนั่นเอง นำไปสู่การสร้างสรรค์คุณธรรมต่อไปและให้สูงขึ้น ๆ ขึ้นไป หน้าที่กับคุณธรรมจึงต้องอาศัยซึ่งกันและเป็นเหตุเป็นผลของกันและกันอย่างแยกไม่ได้ มันเป็นสิ่งเดียวกันที่ 2 ด้าน ด้านหนึ่งเป็นหน้าที่ อีกด้านหนึ่งเป็นคุณธรรม คุณธรรมคือความลำเลียงแห่งอุปนิสัยภายใน ส่วนหน้าที่คือการแสดงออกให้เห็นโดยการกระทำ (วศิน อินทสาระ. 2518 : 324 – 332)

ในที่นี้เมื่อถูกกล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรม ก็อาจเปรียบเทียบได้ว่า “ความรู้นี้เป็นเหมือนเครื่องยนต์ที่ทำให้ขับเคลื่อนไปได้ ประการเดียวส่วนคุณธรรมเป็นเหมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเตือซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้ขับเคลื่อนได้ ถูกทางด้วยความสวัสดิ์ คือความปลดปล่อยบรรลุถึงจุดหมายที่พึงประสงค์” (พระบรมราโชวาท รัชกาลที่ ๙)

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม เป็นคุณงามความดี เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นในสังคมในเรื่องที่ดีงามและเหมาะสม ทำให้เกิดความสุข ความเจริญและความสงบสุขในสังคม

3.2 ความสำคัญของคุณธรรมต่อตัวบุคคล

3.2.1 คุณธรรมเป็นเครื่องขับเคลื่อนคุณงามความดี เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นในสังคมในเรื่องที่ดีงามและเหมาะสม ทำให้เกิดความสุข ความเจริญและความสงบสุขในสังคม

3.2.2 คุณธรรมเป็นเครื่องเสริมนบุคลิกภาพ ผู้มีคุณธรรมจะมีความสมบูรณ์ในความคิด ในคำพูด และในการกระทำ อีกทั้งมีหลักที่มั่นคงในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นที่มาของความมั่นคงทางจิตใจ

3.2.3 คุณธรรมเป็นเครื่องมิตรภาพทำให้ความสัมพันธ์กับคนอื่นเป็นไปอย่างราบรื่นผู้มีคุณธรรมย้อมทำให้เป็นที่เชื่อถือ นับถือจากผู้อื่น ทำความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นได้

3.2.4 คุณธรรมเป็นเครื่องสร้างความสบายนิ่ง ซึ่งนอกจากสบายนิ่งแล้ว การกระทำแต่ลีกที่ถูกที่ควรแล้ว ยังสบายนิ่งที่ไม่ต้องระแวงในอันตรายที่จะมาอีกด้วย เพราะผู้มีคุณธรรมจะเป็นผู้น่ารัก เมื่อเป็นคนที่น่ารักแล้ว อันตรายก็จะไม่มี

3.2.5 คุณธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมความสำเร็จและความมั่นคงปลอดภัยในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต

สรุปได้ว่า คุณธรรมในตัวบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณค่าและความดีงามของตัวตนบุคคลนั้น ทำให้บุคคลเป็นที่น่านับถือ น่าเคารพ เป็นสิ่งที่ส่งเสริมบำรุงความสำเร็จและความมั่นคงในการดำรงชีวิต

3.3 ความสำคัญของคุณธรรมต่อส่วนรวม

คุณธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเสริมสร้างความสงบสุขและความเจริญให้แก่ประเทศชาติ เพราะว่าความสงบสุขของประเทศชาติจะมีได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติมีคุณธรรม บางประการที่ทำให้ไม่เบียดเบี้ยนกัน ไม่เอรัดเอวเบรียบกัน ไม่ใช้สิทธิเสื่อมเสียจนเกินเลย ล่วงล้ำสิทธิของกันและกัน ไม่ละเลยการปฏิบัติตามกฎหมาย วินัย และจรรยาบรรจุที่ใช้บังคับกัน เป็นต้น และความเจริญของประเทศชาติจะมีได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติมีคุณธรรม บางประการที่ทำให้ร่วมมือร่วมใจกันมุ่งมั่นสร้างและพัฒนาชาติ เสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อส่วนรวม ช่วยกันป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ประเทศไทย เป็นต้น (ประวีณ ณ นคร. 2526 : 7 – 10)

มนุษย์แต่ละคนมีหน้าที่มากอย่าง การที่จะทำหน้าที่ทุกอย่างให้สมบูรณ์นั้น เป็นเรื่องยากมาก มนุษย์ที่ดีที่สุดและหาได้ยากก็คือ มนุษย์ทำหน้าที่ของตนสมบูรณ์ที่สุด นั่นเอง คนควรดูแลน้ำหน้าที่ของตนเองดีที่สุดย่อมดีกว่าอื่นใด หรือรู้สึกครึ้งเมื่อข้ออกพร่องนานาภัย นี่พิจารณาในแง่จริยศาสตร์

คนไทยส่วนรวมมักมีลักษณะบกพร่อง 2 ประการ คือ ทำอะไรเกินหน้าที่ไปอย่างหนักและทำกิจในหน้าที่ของตนไม่สมบูรณ์อย่างหนึ่ง คนที่ทำอะไรเกินหน้าที่ของตนไปมักเกี่ยวข้องกับภาระของคนอื่น หรือเอกสารขององค์กรอื่นมาเป็นของตนโดยไม่มี

เหตุผลสมควร งานเป็นที่น่าเบื่อหน่ายซึ่งของผู้เกี่ยวข้องทั่วไป บางที่ทำการผิดพลาดไป ก่อให้เกิดผลร้ายแก่ตน จนเสียชื่อเสียง เสียคนไปก็มี

บุคคลย่อมสามารถทำงานที่โครง ฯ เห็นว่าต่ำต้อยไร้เกียรติให้เป็นงานที่สูงส่ง มีเกียรติในสายตาของบัณฑิตได้ก็โดยการทำงานนั้นอย่างตั้งใจจริง และทำอย่างดีที่สุด ให้ถูกต้องเหมาะสมที่สุด

จะเห็นได้ว่า เมื่อบุคคลมีคุณธรรม มีความดีงาม มีความพร้อมอยู่ในตัวองแล้ว ย่อมทำให้บุคคลรอบข้างมีความสุข ตั้งใจจะมีแต่ความสุข ความสงบ มีระเบียบวินัย และมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

3.4 สาเหตุที่ทำให้บุคคลมีลักษณะบกพร่องในหน้าที่

3.4.1 ความมักใหญ่ไฟฟูจนเกินไป

3.4.2 การสำคัญตนผิดคิดว่าไม่มีใครสามารถท่าตน งานทุกอย่างต้องตนเข้าไป กีบว่าข้องจึงจะสำเร็จลงได้

3.4.3 ความต้องการอวดตนโดยบ่นปูผู้อื่น หรือยกตนข่มผู้อื่น ทำให้มาถ้าก่อภัยงาน อื่นๆใช้หน้าที่ของตน คนที่ทำหน้าที่ของตนไม่สมบูรณ์นั้นเป็นเหตุให้กิจการหน้าที่ของตน เสียไป เมื่อหน้าที่เสียไปก็พลอยเสื่อมความนิยมไปด้วยการเสื่อมความนิยมทำให้ไร้เกียรติ ทำให้อับอาย และไร้สุข เหตุที่ทำให้หน้าที่ไม่สมบูรณ์มีหลายประการ คือ ความเกียจคร้าน

1) สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย (โอกาสไม่เปิดให้แสดงความสามารถ ในหน้าที่ของตนตามสมควร)

2) เอาใจใส่กิจอันมิใช่หน้าที่

3) ถ้าหาก่อหน้าที่การงานของคนเกินไป

4) สภาพร่างกายและจิตใจไม่ปกติ (วศิน อินทสาระ. 2518 : 452 – 454)

นอกจากสาเหตุอันเป็นพฤติกรรมภายในของบุคคลแล้วยังมีสิ่งที่เป็นปัจจัยแวดล้อม ภายนอกต่างๆ ที่เป็นสาเหตุให้ต้องมีการปรับปรุงจริยธรรมไว้ 4 ประการ คือ

1. เพาะระเบียบสังคมเปลี่ยนไป การต้องเผชิญกรณีใหม่ๆ ซึ่งจริยธรรมเก่าๆ ไม่ได้คาดการณ์ไว้ เช่น การคุณกำเนิด การทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนสภาพ เป็นต้น

2. ประวัติศาสตร์ให้ด้วยย่างนา จริยธรรมที่มีการปรับตัวเรื่อยมา ถ้าปรับตัว ไม่ทันก็มักจะเกิดการปฏิวัติ เมื่อความขัดแย้งระหว่างสภาพใหม่กับจริยธรรมเดิมถึงขีดสุด การทางานป้องกันการเปลี่ยนแปลงจะทันทันโดยทัต้องเปลี่ยนไปเป็นขึ้นๆ นั้นจะดีกว่า

3. ความก้าวหน้าในวิชาการสาขาอื่น ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น กฎหมาย ศิลปศาสตร์ ชีววิทยา จิตวิทยา สังคมวิทยา ทำให้เข้าใจว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อจริยธรรมอยู่มาก ซึ่งทำให้เราอยากปรับปรุงจริยธรรมให้สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจของเรารอยู่เสมอ

4. ความต้องการในตัวของเราวงที่ต้องการพัฒนาขั้นทางจิตใจความต้องการรับผิดชอบการกระทำของเรารอย่างเดิมที่ และต้องการกระทำทุกอย่างด้วยความสำนึกร่วมกัน ความรับผิดชอบชัดมากขึ้น ไม่พอใจที่จะทำตัวเป็นเด็กที่ต้องถูกจูงเดินไปตามตาย นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงวิธีการปรับปรุงจริยธรรมให้เหมาะสมขึ้น โดยอาศัยข้อเท็จจริงและประสบการณ์ที่มีขึ้นใหม่ ๆ ดังนี้

1. ผู้ปฏิบัติจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญรอบรู้ทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติที่มีมาแล้ว ในอดีตมีอะไรนั้นจะเติบโตหรือเกิดผลร้ายมากกว่าผลดี
2. จะต้องคาดได้ว่าน่าจะได้ผลดีกุ้นค่า
3. ถ้าเป็นการทดลองที่ฝ่ายใดก็ตามที่มีอยู่ก็ยิ่งต้องมีเหตุผลหนักแน่นมาก ๆ เหตุผลส่วนตัวต้องไม่ยอมให้เกิดผลร้ายต่อส่วนรวมยิ่งถ้าทดลองเพียงเพื่อความพอใจส่วนตัวแล้วก็ยิ่งไม่สมควรอย่างยิ่ง
4. จะต้องไม่ลบล้างพื้นฐานที่ยомнรับกันโดยทั่วไป และยังให้เหตุผลด้วย
5. ไม่ควรเสียการทดลองที่ไม่จำเป็น มีหลายอย่างเรารออาจหาประสบการณ์ หรือข้อมูลได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เช่น การผ่าตัวตาย การเสียตัว สงเคราะห์ เป็นต้น (กรุ๊ต บุญเจือ. 2534 : 72)

จากปัจจัยที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้คุณธรรมในด้านบุคคลนั้น ลดน้อยลงจนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาในสังคมในบางครั้ง แต่มนุษย์สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้เป็นบุคคลที่มีธรรมในใจได้จากการศึกษาเรียนรู้ การบททวนและทดลอง การหาเหตุผลอย่างมีสติ และเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม

3.5 คุณค่าทางจริยธรรม

การสร้างคุณค่าทางจริยธรรมในขั้นสมบูรณ์ของความประพฤติเป็นสิ่งที่เกือบกุล แก่ส่วนรวม เป็นคุณค่าแก่ชีวิตทั้งของตนเองและของผู้อื่น ประโยชน์รวมกันทั้ง 2 ฝ่าย พระเทพเวท (ประยุทธ์ ปัญโญ) (2531 : 211) ได้สรุปคุณค่าที่ต้องการในทางจริยธรรมของหลักธรรม มีดังนี้

1. ให้เป็นผู้หันหน้าแน่นในเหตุผล รู้จักมองเห็นการกระทำและผลการกระทำตามแนวทางของเหตุปัจจัย ไม่เชื่อสั่งง่าย ตื้นๆ เช่น เรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

2. ให้เห็นว่าผลสำเร็จที่คนต้องการ จุดหมายที่ประธานาธิบดีจะสำเร็จได้ ด้วยการลงมือทำ จึงต้องพึ่งตนและทำความเพียรพยายาม ไม่รอคอยโชคชะตาหรือหวังผล ด้วยการอ้อนวอน เห็นสรวงต่อปัจจัยภายนอก
  3. ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองที่จะดิเว่นจากการนี้ แล้วรับผิดชอบต่อ ผู้อื่นด้วยการกระทำความดีต่อเขา
  4. ให้ถือว่าบุคคลมีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะกระทำการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุง สร้างเสริมตนเองให้ดีขึ้นไปโดยแท้ที่มัน สามารถทำตนให้เดลลงหรือให้ดีขึ้น ให้ประเสริฐจนถึงยิ่งกว่าเทวดา และพระมหาไಡทุก ๆ คน
  5. ให้ถือคุณธรรม ความสามารถ ความประพฤติปฏิบูรณ์เป็นเครื่องวัดความ งามหรือความประเสริฐของมนุษย์ไม่ให้มีการแบ่งแยกโดย ชาติ ชั้น วรรณะ
  6. ในแต่ละกรณี ให้ถือเป็นบทเรียนและรู้จักพิจารณาเข้าใจตนเองตามเหตุผล ไม่ค่อยเพ่งโทษหรือผู้อื่น มองเห็นพื้นฐานของตนเองที่มีอยู่ในปัจจุบันที่อู้หูที่จะแก้ไขปรับปรุง และวางแผนสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าต่อไปให้ถูกต้อง
  7. ให้ความหวังในอนาคตสำหรับสามัญชนทั่วไป คุณค่าทางจริยธรรมตาม พุทธศาสนา ได้กล่าวไว้ในพุทธบัญญัติที่กำกับความประพฤติ และความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ และในที่นี้ให้มีความหมายครอบคลุมถึงขนธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมบางอย่างที่ได้เป็น เครื่องขีดเหนี่ยวคุณประسانตังคมของชาวไทยพุทธสืบต่อ กันไป
- จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า คุณค่าของจริยธรรมนี้ ขึ้นอยู่กับพุทธิกรรมและ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในการที่จะมีสติ มีความคิด มีเหตุผล รับรู้ ประพฤติดตามอย่างมี ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
- ### 3.6 ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
- ประวีณ ณ นคร (2526 : 11) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมความสงบสุข และความเจริญ ขณะนี้ผู้ดูแลการความสงบสุขและความเจริญ จึงต้องฝึกฝนตนเองให้มี คุณธรรม ทั้งนี้มิใช่เพียงเพื่อให้ตนเองมีความสงบสุขและความเจริญ เป็นการส่วนตัวแต่ผู้เดียว เท่านั้น แต่เพื่อให้ชาตินำมีองเป็นส่วนรวม มีความสงบสุข และความเจริญด้วย ทั้งนี้ เพราะบุคคลกับส่วนรวมที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และความสงบสุข ความเจริญ ของบุคคลก็ขึ้นอยู่กับความมั่นคงปลอดภัยของชาตินำมีองด้วย ความมั่นคงปลอดภัยของ ประเทศไทยซึ่งกับการกระทำการของตนในชาติเป็นส่วนสำคัญ และการกระทำที่จะเป็นทาง ส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยย่อมจะเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยคุณธรรม

ฉะนั้นผู้ห่วงความสงบสุขความเจริญและความมั่นคงปลอดภัยแก่ตนเองและต่อประเทศชาติ จึงต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม

จริยธรรมเป็นรากฐานแห่งความเจริญรุ่งเรือง นั่นคง และความสงบสุขของปัจเจกชน สังคมและประเทศชาติ รัฐทุกรัฐควรมีนโยบายให้ประชาชนมีจริยธรรมอันดี เป็นหลักประการแรก และถือเป็นอุดมคติที่เดียว ส่วนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและอื่น ๆ ให้เป็นอันดับรองลงมา ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษาทางวิชาการ การเมือง ที่ไม่มีจริยธรรมเป็นแกนกลาง หรือเป็นหลักขีดแล้วข้อมให้ไทยมากกว่าให้คุณ ถ้าเปรียบสังคมเหมือนต้นไม้มีแก่น จริยธรรมก็เหมือนแก่น ความเจริญนอกนี้เหมือนเปลือกกระพี้ซึ่งห่อหุ้มแก่นเอาไว้ ถ้าเปรียบความรู้เหมือนดิน จริยธรรมข้อมเหมือนน้ำ ดินที่ไม่มีน้ำ ขีดเหนี่ยวจะเกะกะบุ่มบ่องเป็นฝุ่นละอองให้ความรำคาญมากกว่าให้ประโยชน์ คนมีความรู้ที่ไม่มีจริยธรรมจึงมักเป็นคนที่ก่อความรำคาญ หรือความเดือนร้อนให้แก่ผู้อื่นอย่างเนื่อง ๆ การพัฒนาบ้านเมืองต้องพัฒนาที่จิตใจของคนก่อน เมื่อจิตใจของคนดีแล้ว เรื่องอื่น ๆ ก็จะพอกดีตามตัวนั้น จริยธรรมในสังคมจึงควรได้รับการพิจารณาเป็นอันดับแรก เศรษฐกิจและปากท้องของประชาชนจะดีขึ้นทันทีถ้าจริยธรรมของคนในสังคมดีขึ้น ที่เศรษฐกิจต้องเสื่อมโกร姆ประชาชนบางส่วนต้องหิวโหยนั้น เพราะบนบางส่วนของสังคมนั้นเองที่จะเผยแพร่จริยธรรม กอบโกยเอาทรัพย์สิน ไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ความเห็นแก่ตัวแล้งนำ้ใจขาดเมตตาปรานี นั้นเป็นสัญลักษณ์ของการขาดจริยธรรม

ถ้าจริยธรรมก้าวขึ้นมาเป็นอันดับหนึ่งในการพัฒนาบ้านเมืองก็ควรให้ได้เดินเคียงคู่กันไปกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา สังคมและการเมือง มิฉะนั้นแล้วความวุ่นวายในสังคมหาไม่สืบสุคlogged พูดถึงจริยธรรมคนส่วนมากก็เพ่งเล็งไปถึงการถือศีล กินเจ จำศีลภาวนา ไม่ทำอ้ายอื่นอันจะช่วยให้สังคมก้าวหน้า แต่ความเป็นจริงแล้วจริยธรรมหมายถึงความประพฤติ การกระทำ และความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น กระทำการสิ่งควรกระทำด้วยความคลาด รอบคอบ รู้เหตุผล ถูกต้องตามกាលเทศะและบุคคล จึงหมายถึงการมีจริยธรรมที่แท้จริง โดยนัยนี้จริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่เป็นสำหรับคนทุกคนในทุกอาชีพ ทุกสังคมจะอยู่รอดได้ก็ด้วยมีจริยธรรม จะสงบสุข หรือวุ่นวายก็ขึ้นอยู่กับจริยธรรมที่เป็นปัจจัยครอบครัว หรือสังคมนั้น ๆ ประพฤติปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด

การทุจริตคอโงในวงการต่าง ๆ การเบี้ยดเบียนกันในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้สังคมเสื่อมโกรมนั้น มีสาเหตุที่แท้จริงมาจากการขาดจริยธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ

ในโลกนี้น่าจะพอเลี้ยงพลโลกไปได้ถือกาน ถ้าพลโลกชวนกันละทิ้งความละโมบมากเสียแล้ว มีชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ และช่วยกันสร้างสรรค์สังคมโลกโดยยึดเอาจริยธรรมเป็นทางดำเนิน เมื่อแกนกลาง ไม่ใช่ยึดเอาโลกภัยธรรม (ลาก ยก ความเมี้ยนมาเมี๊ยะในสังคม) เป็นจุดมุ่งหมาย ถ้าถึงนั้นจะเกิดขึ้นก็คือเป็นเพียงผลผลอย่างได้และนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบ เช่น อาศัยกลางเป็นเครื่องมือในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ อาศัยศรัทธาและความเมี้ยนภัยติในสังคม เป็นเครื่องมือในการชูชนผู้เด็กพนับถือ การเข้าหาธรรม จริยธรรมสอนให้เราเดิกรู้หมื่นคงใจ คนยากจน ให้เขาใจใส่ดูแลและเอื้อเพื่อผู้สูงอายุซึ่งเป็นบุพการีของชาติ สอนให้เราอ่อน敦เพื่อ เท้ากันได้ดีกับคนทั้งหลาย ไม่ว่างโโต โอหัง อวดดี หรือก้าวร้าวผู้อื่นลดทิฐามาลงให้มาก ๆ เพื่อจะได้มองเห็นถึงต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ไม่หลงตัวคิดวิปลาสไปว่าตนสำคัญกว่าใคร ๆ ทั้งหมด

ความแข็งแกร่งทางกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังอาชญาณนั้น ถ้าปราศจากความ แข็งแกร่งทางจริยธรรมเสียแล้ว บุคคลหรือประเทศชาตินั้นย่อมพบกับความเจริญมั่นคงอยู่ได้ ไม่นาน ถนนที่มั่นคง ตึกที่แข็งแกร่งทนทาน เขาใช้คุณคริสต์เดริมเหล็ก หรือมีเหล็กเป็นแกน สนับได้ สังคมที่เจริญมั่นคงก็ต้องมีจริยธรรมเป็นเครื่องรองรับหรือเป็นแกนกลางสนับนั้น แต่คน ส่วนมากหาได้มองเห็นอย่างแจ่มแจ้งว่าจริยธรรมสำคัญในสังคมอย่างไร

เราต้องปลูกฝังคนของเราราให้เห็นคุณค่าของจริยธรรมอย่างจริงจัง ให้เห็นคุณค่า ภายใน (Intrinsic Value) มากกว่าคุณค่าภายนอก (Extrinsic Value) กล่าวคือ ให้เห็นคุณค่า ของคุณธรรมมากกว่าความมั่งคั่ง ยศศักดิ์ และชื่อเสียง ให้เห็นความสุขอันเกิดจากสติปัจจุบัน และคุณธรรมมีค่าเหนือความสุขทางผัสสะหรือโลกภัยสุข

วิธีปลูกฝังก็คือการพัฒนาและทำตัวอย่างให้ผู้ใหญ่ในครอบครัว ผู้ใหญ่ใน สังคมทุกระดับต้องทำตัวอย่างให้คุณเมี้ยดอยู่อย่างมีอุดมคติให้ดู

เราต้องปลูกฝังคนของเราราให้เห็นคุณค่าของบุคคล ผู้มีความรู้ความสามารถดีและมี จริยธรรมดีเข้าจะเกิดในตระกูลไหหนไม่สำคัญ เมื่อมีคุณสมบัติดังกล่าวก็ควรได้รับการยกย่อง เชิดชูปลูกฝังคนของเราราให้เดิกริยษากัน ให้ถือคนดีเป็นตัวอย่างในสังคม

การต้องปรับปรุงคนของเราให้รักหน้าที่ยิ่งกว่าความสุขสบายส่วนตัว ให้รัก ความชื่อสัตย์สุจริตมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว และให้รักษาความดี ความสงบใจไว้เสมอ แม้คนเหล่านี้จะพากันละทิ้งความดี เป็นอยู่ด้วยความรุนแรงก็ตาม

ชาติที่มีบุคคลผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติดังกล่าวย่อมมีแต่ความเจริญ ไม่มีความเสื่อม จริยธรรมเป็นรากฐานแห่งความเจริญของชาติ การช่วยกันมีจริยธรรมจึงเท่ากันช่วยให้รากฐาน

แห่งความเจริญของชาตินั้นคง (วศิน อินทสาระ, 2518 : บทคัดย่อ) โดยที่ว่าไปพฤติกรรม
อาจควบคุมได้ทางวิธีทาง อาจโดยการฝึกหัด การอบรม การชี้ข้อบัญญัติ การบังคับ การใช้
สิ่งจูงใจ การชวนเชื้อ การซักนำด้วยเหตุผล การใช้กฎหมายเป็นแนวทางหรือการใช้หลัก
ศีลธรรม (Moral Principles) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

ดังนั้น การควบคุมการตัดสินใจของบุคคลที่จะกระทำน้ำหน้าความประพฤติที่เป็นมา
ของผลการเดือกดึงทางปฏิบัติ กระทำดังกล่าวด้วยมาตรฐานศีลธรรม (คุณธรรม) หรือโดยใช้
หลักศีลธรรมประกอบการจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความคุณและทางนำความประพฤติของบุคคล
นั้นได้ด้วย

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม เป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมความสงบสุข ความดี
งามในสังคม ซึ่งถือเป็นรากรฐานแห่งความเจริญในสังคม ช่วยให้สังคมมีความมั่นคงปลอดภัย
มีระเบียบวินัย ไม่วุ่นวาย ปัลยาทุจริต แล้วแต่ โงกินอันเป็นเหตุให้สังคมเสื่อมละลายน้อยลง
และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดในตัวมนุษย์นั้น คือจะต้องมีการอบรม สั่งสอน
การประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีให้เยาวชนได้เห็น และในสังคมที่ประกอบด้วยบุคคลผู้มี
คุณธรรมจริยธรรม ย่อมมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

3.7 คุณลักษณะของคุณธรรม จริยธรรมที่ควรปลูกฝังในสังคมไทย

3.7.1 การที่ไม่ประทุนร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์

3.7.2 ความเมตตากรุณา

3.7.3 การไม่โลภและไม่ขโมย

3.7.4 ความเอื้อเพื่อเพื่อʌความเสียสละ

3.7.5 การไม่ละเมิดของรักผู้อื่น

3.7.6 การรู้จักความพอดี

3.7.7 การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่ทำพรางความจริง การไม่ซุย弄ให้เกิด
ความแตกแยกและการไม่พูดคำหยาบ

3.7.8 การมีสัจจะ และความจริงใจ

3.7.9 การไม่ล่องแผลเสพสิ่งเสพติดให้โทษ

3.7.10 ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยั้งชั่งใจ รู้สึกผิดชอบชั่วดี

3.7.11 ความเป็นผู้มีเหตุผล

3.7.12 ความละอายและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว

3.7.13 ความขันหมั่นเพียร

3.7.14 ความอดทนอดกลั้น

3.7.15 ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตัวเอง

3.7.16 ความกตัญญูต่อเทวที

3.7.17 ความชื่อสัตย์สุจริต

3.7.18 การทำใจให้สงบ มีสมาธิ และอารมณ์แจ่มใส

3.7.19 ความไม่เห็นแก่ตัว

3.7.20 ความประณีตละเอียดถี่ถ้วน

3.7.21 ความรับผิดชอบ

3.7.22 ความมีน้ำใจเป็นธรรม

3.7.23 ความมีระเบียบวินัยและการทรงต่อเวลา

3.7.24 การยอมรับความเปลี่ยนแปลง

3.7.35 นารายาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคม

ระหว่างเพศ

คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในสังคมไทย “ได้แก่ ความมีเมตตา กรุณา เอื้อเพื่อเพื่อแห่ง ความมีสัจจะ มีศรี มีเหตุผล ขยัน อดทน รู้จักผิดชอบชั่วดี มีน้ำใจ และเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น”

4. คุณธรรม จริยธรรม กับการบริหาร

คุณธรรมเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้มนุษย์ในองค์การ หรือองกุกองค์การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างดีงามด้วยความเชื่อว่าเราทำได้กับเพื่อนมนุษย์และบุคคลอื่น เราจะมีความพอใจ เมื่อเข้ามาอยู่ แล้วจะมีส่วนเพิ่มกำลังและเวลาในการทำงานอย่างเต็มที่ให้กับองค์การ (อรุณ รักษธรรม. 2526 : 61) ซึ่งมีผู้รู้ นักปรัชญาหลายคนได้เสนอหลักคุณธรรมในการบริหาร ไว้ซึ่งพอประมาณได้ 3 ประการ คือ

1. การรู้จักตน ผู้บริหารต้องรู้จักตน มีความมั่นใจ และมั่นคงในอารมณ์

(วิจตร ศรีสะอ้าน. 2523 : 38) หลักคุณธรรมข้อนี้ หมายถึง งานและการรองงาน ซึ่งตนเป็นผู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ควรจะรู้จักตนเองมีฐานะตำแหน่ง มีหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความประสงค์ หรือวัตถุประสงค์ในการทำงาน ที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นและรู้จักวิธีการองตน ให้เป็นคนดีมีเด่นหน้าการพนับถือ น่าคบหาสมาคม และไว้วางใจจากผู้อื่น

2. การเข้าใจคน ผู้บริหารต้องรู้จักและพยายามต้องเข้าใจคนอื่น

(วิจิตร ศรีสะอ้าน. 2523 : 95) หลักคุณธรรมข้อนี้ คือ การรู้จักและเข้าใจบุคลากรเกี่ยวกับ ฐานะตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ ความรู้ความสามารถ ความประพฤติ นิสัยใจคอ ความต้องการ และความต้องร่วงบุคคล ของบุคคล เพื่อให้ผู้บริหารปฏิบัติต่อบุคลากร ได้อย่าง เหมาะสมกับที่เรียกว่า การครองคน นั่นเอง

3. การปรับตน เมื่อผู้บริหารรู้จักและเข้าใจคนอื่นแล้ว ก็ปฏิบัติตนเพื่อให้เข้ากับ ผู้อื่น ให้เกียรติผู้อื่น การปฏิบัติต่อผู้อื่นให้เขามีความสุข (อรุณ รักษารม. 2526 : 2) หลักคุณธรรมข้อนี้ หมายถึง วิธีปฏิบัติต่อผู้อื่นเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อกันอันดี ซึ่งอาจเป็น การแสดงออกทางกาย วาจา หรือใจ และใช้สื่อ ปฏิบัติอย่างไรนั้นย่อมอยู่บนพื้นฐานของ ความรู้จักตน ความเข้าใจคนและมุ่งผลของงานด้วย แนวทางการปฏิบัติต่าง ๆ นี้ เรียกว่า แนวทางการครองงานนั่นเอง

การสร้างคุณธรรมจริยธรรม เพื่อใช้ในการบริหารงานเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของ ผู้บริหาร โรงเรียนที่จะทำให้ผู้บริหาร สามารถดำเนินงานไปได้ด้วยความราบรื่นและบรรลุ เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้ ดังนั้นผู้บริหารควรมีแนวปฏิบัติที่อยู่ในการอนุของคุณธรรม จริยธรรม เพราะคุณธรรมจริยธรรม เป็นเครื่องหนีบหัวใจ ใจบุคคลให้ประพฤติในทางที่ถูก ที่ควร และเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมให้บุคคลนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือแก่ผู้ร่วมงาน ทำให้ ผู้ร่วมงานเกิดขวัญและกำลังใจ รู้สึกมีความมั่นคงในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้การ ปฏิบัติงานดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุณธรรมจริยธรรม ที่ผู้บริหารพึงมีนั้น ปรากฏอยู่ในหลักของศาสนาทุกศาสนา ระเบียบ กฎ คำสั่ง จรรยาบรรณ ระเบียบวินัย ข้าราชการครู (สำนักงานคณะกรรมการปัฒนาศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 73 – 74)

ครูในฐานะที่อยู่ในอาชีพที่ได้รับการยกย่องนับถือจากคนไทย และสังคมไทยมาแต่ โบราณกาล จำเป็นต้องรักษาภาพลักษณ์ดังกล่าวไว้ โดยการยึดถือปฏิบัติ และดำรงยึดมั่นใน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยความจริงแล้ว หลักธรรมทั้งหลายในพระพุทธศาสนา ย่อมมีคุณประโยชน์ต่อการปกครองทั้งสิ้น ผู้บริหารที่ประพฤติไม่ว่าข้อหนึ่งก็ย่อมจะ หล่อหลอมนักบริหารผู้อื่นให้เป็นผู้มีคุณสมบัติในการครองตน ครองคน และครองงานได้ ไม่น่าเกลียด (บุรุษชัย จงกลนี. 2528 : 50)

5. คุณธรรมจริยธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

กรุในฐานะที่อยู่ในอาชีพที่ได้รับการยกย่อง นับถือจากคนไทยและสังคมมาแต่โบราณกาล จำเป็นต้องรักษาภาพลักษณ์ดังกล่าวไว้ ด้วยการบูรณาจักรูปแบบคุณธรรม เช่น คุณธรรมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ คือ การที่ต้องดำรงตนที่ว่าจะสอนสิ่งใดแก่ใคร ก็ต้องสร้างสิ่งนั้นให้มีขึ้นในตัวเราเสียก่อนหาไม่แล้วก็จะเข้าทำหนองแม่ปูสอนลูกนู (โภสินทร์ รังษยาพันธ์. 2530 : 31) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนในฐานะครูด้วยกัน แล้วก็ยิ่งได้รับความคาดหวังไว้ในระดับสูงกว่าข้าราชการ ในตำแหน่งอื่น เพราะต้องดำรงตำแหน่งหน้าที่เป็นทั้งครูและผู้บังคับบัญชา จึงจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทั้งด้านคุณธรรมและหน้าที่การงานแก่ผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องให้สามารถรองตน ครอบคลุม ผลงาน อันเป็นทางที่จะนำไปสู่การบริหาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534 : 73)

พุทธธรรม เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงแนวปฏิบัติของบุคคล ทั้งที่เป็นการปฏิบัติต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น ต่อสังคม และต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้บุคคลปฏิบัติได้ถูกต้องและได้รับประโยชน์สุขในการดำรงชีวิต (พระราชนูญ (ประยุทธ์ ปยุตโต). 2529 : 6)

พุทธธรรม ประกอบคำสอนหลายประเพณี ได้แก่ คำสอนที่แสดงไว้ในโโค喻จำนวนห้าอันเป็นชุด ๆ ซึ่งเรียกว่าหมวดธรรม นอกจากหมวดธรรมแล้วยังมีคำสอนประเพณีค่าความดี ภัยตั้นกอกาและโถวทานุศาสน์ต่าง ๆ อีกเป็นอันมาก (พระราชนูญ (ประยุทธ์ ปยุตโต). 2529 : 3)

สำหรับหมวดธรรมหนึ่ง ๆ ยังประกอบด้วยหัวข้อธรรมรวมกันอยู่เป็นชุดซึ่งเป็นข้อธรรมที่มีความหมายที่สนับสนุนกันอยู่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น หมวดธรรมสังคหติ 4 ประกอบด้วย ข้อธรรม 4 ข้อธรรมคือ ทาน ปิetya อัตถจริยาและสมานตตตา ซึ่งข้อธรรมทั้ง 4 ข้อนี้ มีความหมายที่เป็นแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริม (ประยุทธ์ ปยุตโต). 2529 : 3)

ตามความหมายของหมวดธรรมและข้อธรรมแต่ละข้อที่ใช้นำมาประกอบเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในการศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้ ได้จากคำอธิบายของพระราชนูญ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ในพจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลธรรม พ.ศ. 2528 ของมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ส่วนพฤติกรรมห้านคุณธรรมจริยธรรม

แต่ละข้อนี้ ได้นำเอาพฤติกรรมผู้นำแบบไทยมาประยุกต์เข้ากับความหมายของข้อธรรมดังต่อไปนี้

1. คุณธรรมจริยธรรม ในการครองตน ได้แก่ หมวดธรรม

1.1 ไตรสิกขา

1.2 สติสมปชัญญะ

1.3 สัปปุริสธรรม

1.4 หิริโอตตปปะ

2. คุณธรรมจริยธรรม ในการครองกัน ได้แก่ หมวดธรรม

2.1 สังคಹัดดุธรรม

2.2 ราชธรรม

2.3 ทีศ ๖

2.4 พระมหาวิหารธรรม

3. คุณธรรมจริยธรรม ในการครองงาน ได้แก่ หมวดธรรม

3.1 อิทธิบาทธรรม

3.2 ผู้รา瓦สธรรม ๔

3.3 ธรรมพิเศษสำหรับผู้บูริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์

3.4 จรรยาบรรณครู

5.1 คุณธรรมจริยธรรมในการครองตน

คุณธรรมจริยธรรมในการครองตน กือ คุณธรรม จริยธรรม ที่เป็นคุณงามความดี ที่เป็นตัวอย่างนำให้คนประพฤติชอบกระทำในสิ่งที่ถูกต้องและหลีกเลี่ยงสิ่งที่ชั่ว ที่เลว ผู้บูริหารสถานศึกษาในฐานะผู้เป็นหัวหน้า ผู้บังคับบัญชาสมควรต้องกระทำการเป็นแบบอย่าง แก่ผู้อื่น จะต้องบังคับใจตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม ซึ่งมีคุณธรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

5.1.1 ไตรสิกขา

ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สามัคคี ปัญญา

โววาทบางตอนของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภัทโธ) (2530 : 6)

ได้กล่าวถึงการครองตนให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ได้นั่น บุคคลจะต้องเข้าถึงพุทธธรรม ผู้นี้ขอ เข้าถึงพุทธธรรมนั้น เมื่อต้นจะต้องทำตนให้เป็นคนมีความซื่อสัตย์สุจริตอยู่เป็นประจำ และเข้าใจความหมายของคำว่าพุทธธรรมต่อไปว่า

พุทธะ หมายถึง ท่านผู้รู้ตามเป็นจริง จนมีความสะอาด สงบ สว่างในใจ ธรรมะ หมายถึง ตัวความสะอาด สงบ สว่าง ได้แก่ ศีล สามัคชิ ปัญญา ดังนี้ ผู้ที่เข้าถึงพุทธธรรมก็คือคนที่เข้าถึงศีล สามัคชิ ปัญญา นั่นเอง

ประธาน ทองภักดี (2520 : 3 – 5) ได้พูดถึงองค์ศึกษาของพระพุทธเจ้า ว่า องค์ศึกษาของพระพุทธเจ้า ได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีล สามัคชิ ปัญญา คนที่ได้รับการศึกษา สมบูรณ์ตามระบบการศึกษาของพระพุทธเจ้าแล้ว ย่อมจะมีคุณธรรม 3 ประการนี้แน่นอน คุณธรรม 3 ประการ มีข้อความรู้โดยสัมมา ดังนี้

1. ศีล ได้แก่ ความประพฤติเรียบร้อยทางกายวาจา และโดยที่ความประพฤตินี้จะเป็นเครื่องดีหรือหายาบ พิจารณาตามประเภทของบุคคล พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติ ข้อปฏิบัติในเรื่องศีลไว้แตกต่างกัน เพื่อให้เหมาะสมแก่ฐานะของบุคคลที่จะพึงนำไปปฏิบัติ โดยแยกเป็น

1.1 ศีล ๕ เป็นศีลสำหรับคฤหัสถ์ทั่ว ๆ ไป ถือปฏิบัติเป็นประจำ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวันจีศีล

1.2 ศีล ๘ หรืออุโบสสก์ศีล เป็นศีลสำหรับคฤหัสถ์ที่ตั้งใจจะถือปฏิบัติให้สูงขึ้นไป และโดยธรรมชาติให้ถือปฏิบัติในวันขึ้น แรม ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ หรือเดือนละ ๔ ครั้ง จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอุโบสสก์ศีล แต่ผู้ที่ประสงค์จะถือปฏิบัติให้มากกว่านั้นหรือจะถือตลอดชีวิต พระพุทธองค์ก็ไม่ทรงห้าม และในขณะนี้ก็มีผู้ถือปฏิบัติศีล ๘ ตลอดชีวิตอยู่ พากหนึ่ง คือ นางชี นุ่งขาว ห่มขาว และโภณฑ์ อาย่างที่เรานหันอยู่ทั่วไป

1.3 ศีล ๑๐ สำหรับสามเณรและสามเณรีถือปฏิบัติ

1.4 ศีล ๒๒๗ สำหรับพระภิกษุถือปฏิบัติ

ตนมีศีลธรรมหรือมนุษยธรรมที่เรียกได้ว่า เป็นอรขัน นิธรรม คือ คุณสมบัติ ดังนี้ (พระราชนมุลี (พระบุทธ ปัญโต). 2523 : 5)

1. มีสุจริตทั้งสาม คือ มีความประพฤติคือประพฤติชอบ 3 ประการ

1.1 กายสุจริต ความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง

ประพฤติชอบด้วยกาย

1.2 วิสุจริต ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง

ประพฤติชอบด้วยวาจา

1.3 มโนสุจริต ความสุจริตทางใจ คือ สิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง

ประพฤติชอบด้วยใจ

2. อย่างต่ำมีคือ 5 หลักความประพฤติ 10 ข้อนี้ เป็นธรรมจริยา และเป็นอารยธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทำคนให้เจริญขึ้นพร้อมทั้งกาย ทางวาจา และทางใจ แต่ผู้ใดซึ่งไม่มั่นคงในอารยธรรม หันสอนว่าผู้นั้นพึงควบคุมตนให้ได้ในทางกาย และวาจา ก่อนเป็นอย่างน้อย ด้วยการประพฤติตามหลักศีล 5 คือ

2.1 เว้นจากปณาติบาตร และเว้นการผ่าการสังหาร
ไม่ประทุร้ายต่อชีวิตและร่างกาย

2.2 เว้นจากอทินาทาน ละเว้นการถัก竹 ไม้เบียดบัง แบ่งชิง
ไม่ประทุร้ายต่อทรัพย์สิน

2.3 เว้นจากความสุนิจชาจาร ละเว้นการประพฤติผิดในการ
ไม่ประทุร้ายต่อของรักของหวงเหงน อันเป็นการทำร้ายเกียรติภูมิและจิตใจ ตลอดจนทำลาย
ตระกูลของเข้าให้สับสน

2.4 เว้นจากมุสาวาท ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง
ประทุร้ายเขาหรือประโภชน์สุขของเข้าด้วยวาจา

2.5 เว้นจากสุราเมรรย ไม่เสพเครื่องคงของเม้า ลิ่งเสพคิด อัน
เป็นเหตุให้เกิดความประมาทมัวเมาน ก่อความเสียหายพิคพลากเพระขาดสติ

โดยสรุปผู้บริหารด้านการศึกษาเป็นคนสมบูรณ์ 100 % ก็เปรียบเสมือน
อาวุธคมในฝีก หรือหการพร้อมรบ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในหมวดธรรมนี้ คือ^๒
สร้างศรัทธา นั่นเอง

2. สามัช คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจให้แน่วแน่
เพื่อให้จิตใจสงบ หรือเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้ง

พระเทพเวท (ประยุทธ์ ปัญโต) (2531 : 197) ให้ความหมายของ
สามัชว่า ความตั้งมั่นของจิต หรือภาวะของจิตแนวโน้มต่อสิ่งที่กำหนด และได้กล่าวถึงขอบเขต
ความสำคัญของสามัช เพื่อเข้าถึงวิญญาณเป็นจุดหมายของพุทธธรรมไว้ ๓ ประการ คือ

1. ประ โยชน์ของสามัช ใน การปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงพุทธธรรมนั้น
อยู่ที่ผู้นำมาใช้เป็นที่ทำการสำหรับให้ปัญญาปฏิบัติการอย่างได้ผลดีที่สุด และสามัชนี้ใช้เพื่อ
การนี้ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นชั้นที่เจริญดึงที่สุด ลำพังสามัชอย่างเดียวแม้จะเจริญถึงขั้นญาณสูงสุด
หากไม่ก้าวไปสู่ขั้นการใช้ปัญญาแล้วย่อมไม่ทำให้ถึงจุดหมายของพุทธธรรม ได้เป็นอันขาด

2. ญาณต่าง ๆ ทั้ง 8 ขัน แม้จะเป็นภาวะจิตที่ลึกซึ้ง แต่ในเมื่อ เป็นผลของการปฏิบัติที่เรียกว่าสมดอย่างเดียวแล้ว ยังเป็นเพียงโลกิย์เท่านั้น จะนำไปปะปน กับจุดหมายของพุทธธรรมได้ไม่

3. ปัญญา คือ ความรอบรู้ ความรู้ชัด ความรอบรู้ในเหตุผล ความรู้ทั่วไป ความรู้ชัด ความรอบรู้ในเหตุผล คือ พิจารณาให้เข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างตาม สภาพที่เป็นจริง และกล่าวถึงปัญญา 2 คือ ความรอบรู้ใน 2 อายุ คือ

3.1 โลกิย์ปัญญา ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ชาวโลกทั่วไปเข้ากัน หรือปัญญาทางโลกิย์

3.2 โลกุตรปัญญา ความรู้เกี่ยวกับพื้นจากโลก คือ ความรอบรู้ในกองสังหาร

ปัญญา 3 ความรอบรู้เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ 3 ทาง คือ

1. จินตนาปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาไตร่ตรอง อายุไม่เหตุผล

2. สุตโนปัญญา ปัญญาเกิดจากการสัมผัสรับฟัง ตลอดถึง การศึกษาเล่าเรียน

3. ภานุนัยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฝึกอบรมและการปฏิบัติ

ปัญญา根 ปัญญา คือ ความรอบรู้
ปัญญาขันธ์ หมวดปัญญา กองปัญญา เช่น สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ^๑
ปัญญาคุณ พระคุณอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า คือ ปัญญา
ปัญญาจักุ ตา คือ ปัญญาอันเป็นเหตุให้รู้อริยสัจ
ปัญญาพละ กำลัง คือ ปัญญา
ปัญญาวินดุ การหลุดพ้นด้วยอำนาจแห่งปัญญา
ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา

โดยสรุป ผู้บริหารจะต้องรอบรู้ด้วยปัญญา คือ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ของหมวดธรรมนี้

5.1.2 สถิติสัมปชัญญา

สถิติสัมปชัญญา หมายถึง การระลึกໄດ້ รู้ตัว จะทำให้การทำอะไรไม่ พิคพลัดเป็นธรรมนิਊปการะมาก 2 คือ ธรรมที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงสำหรับทุกคน

ผู้ใดถ้างานที่ทำ คำที่พูด และเรื่องที่คิด ไม่มีความพิเศษ ย่อมมีความจริงรุ่งเรืองทั้งแก่ ตนเองและหมู่คณะ ธรรมมีอุปารามาก คือ ความระลึกได้ ความรู้ตัว จะช่วยให้ไม่ทำอะไร เกิดความพิเศษ จึงเป็นธรรมที่จำเป็นและควรคือเป็นหลักในการประกอบกิจการทั้งปวง มี 2 ประการ คือ (กรมสามัญศึกษา. 2541 : 173)

1. สติ ความระลึกได้ ความระลึกชอบ คือ มีสติควบคุมเหตุการณ์ ต่าง ๆ ได้เสมอ ๆ ไม่ประมาท พลังเหลือในทุกโอกาส ไม่ลืมตัว
2. สัมปชัญญะ ความรู้หรือปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า คือ มีปัญญา รู้ตัวอยู่ทุกขณะ ไม่เหลือตัว สัมปชัญญะ ใช้คู่กับสติความระลึกได้ จึงมักพูดร่วมกันว่า “คนมีสติสัมปชัญญะ” หมายความว่า เมื่อมีสติแล้วจะมีสัมปชัญญะเป็นของคู่กัน สัมปชัญญะความรู้ ตัวนี้คือปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เพราะความมีสตินั้นเอง พฤติกรรมนำประยุกต์สำหรับหมวดธรรมนี้ คือ การทำงานต้องละเอียด ถี่ถ้วน มีระบบดี

สัปปุริธรรม 7

สัปปุริธรรม 7 คือ ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ประกอบด้วยข้อธรรม 7 ข้อ คือ (พระราชาวรุณี (ประยุทธ์ ปัญโต). 2529 : 244 – 246)

1. ธันมัญญา ความรู้จักรธรรม รู้จักหลักและรู้จักเหตุ คือ รู้หลัก ความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผลรู้ว่า จะต้องกระทำเหตุอันนี้ ๆ หรือกระทำการตามหลักการข้อนั้น ๆ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการอันนั้น ๆ และโดยสรุป พฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ

1.1 มีความรู้ความเข้าใจในหลักการ ทุกชนิด กว้าง ระเรียง เกี่ยวกับ การปฏิบัติงานในหน้าที่และความรับผิดชอบงานของตน

- 1.2 รู้เชิงปฏิบัติตามหลักการต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดผลตามต้องการ
2. อัตถปัญญา ความรู้จักรรถ รู้จักความมุ่งหมาย หรือรู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ รู้ว่าหลักการนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะเกิดผลอะไรบ้างและพฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ

2.1 บริหารงานโดยยึดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการศึกษา เป็นหลัก

- 2.2 วิเคราะห์ผลที่จะได้รับจากการดำเนินงานต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

2.3 รู้จักและเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตร
 3. อัตตัญญูตา ความรู้จักตน กือ รู้ว่าเราเป็นโดยฐานะ เพศ กำลัง
 ความรู้ ความดันดับ และคุณธรรม เป็นต้น บังคับเท่าไร อย่างไร และประพฤติให้เหมาะสม
 และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

โครงสร้างเอกสาร หน่วยงานกับฐานะและตำแหน่งผู้นำ ผู้บริหาร

และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

- 3.1 ปฏิบัติดุลยดiction หมายความกับฐานะและตำแหน่งผู้นำ ผู้บริหาร
ผู้บังคับบัญชา และรักษาปรับปรุงตนเองอย่างสมอ
- 3.2 ถือว่าตนเป็นผู้นำ เป็นนักการศึกษา และประเมินงานของตน

อยู่เสมอ

4. มัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณ กือ ความพอดี รู้จักประมาณ
ในการรับและการบริโภคปัจจัยตี่ หรือรู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักประมาณ
ในการลงทุนอย่างสูง สรุปพฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของปัจจุบันนี้ กือ^{4.1}
มองหมายงานได้เหมาะสมกับกำลัง ความรู้ ความสามารถของ

บุคลากร 4.2 รู้จักความพอดีในการใช้กัน เงิน วัสดุ และวิธีการสำหรับ

การบริหารงาน 4.3 รู้จักประเมินในการวางแผนให้พอดี ไม่เป็นกันเองจนเกินไป
เป็นเหตุให้ขาดความการพย์เกรง หรือห่างจนเกินไป
๑๙๘๖๐๗๒ ความรู้จักการ คือ รู้จักการเวลาอันเหมาะสมและ

เป็นเหตุให้ขาดความเครียดมาก หรือห่างจนเกินไป
5. การลัญญา ความรู้สึกการคือ รู้สึกการเวลาอันเหมาะสมและ
ระยะเวลาที่ต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้พอเวลา
ให้เหมาะสมกับเวลา เป็นต้น สรุปพฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ^๔
เป็นแบบต่อๆ กัน

5.1 เป็นคนตรงเวลา

5.2 ໄຟເຕັມຫຼືຜິດໃຫ້ນັກນົມສູງຫາຕ່ອ້ອນໜ້າກນອື່ນ

5.2 'ไม่ตานหนู' เท่านั้นเอง
5.3 รู้จักลำดับความสำคัญของงาน แล้วคำนึงงานได้อย่างเหมาะสม

ก้าวกระยะเวลา และโอกาส

กับระยะเวลา และโอกาส
6. ปริสัญญา ความรู้จักบริบท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม
รู้กริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ ว่าชุมชนนี้เมื่อเข้าไปทางด้านทำกริยาอย่างนี้ จะต้องพูด
อย่างนี้ ชุมชนนี้ควรแสดงครรภ์ห้อย่างนี้ สรุปพฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของ
ข้อธรรมนี้ คือ รู้จักแบบแผน บนธรรโนมเนยมประเทศ วัฒนธรรม ความต้องการของ
กลุ่มนุкл์การ แล้วสามารถปรับตัวเข้ากับกลุ่มนุкл์การนั้น ได้อย่างเหมาะสม

7. บุคคลภายนอก ความรู้สึกบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัชญาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น โกรฯ ยิ่งหรือหันอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดีกว่า ควรจะตอบหรือไม่ จะใช้ จะทำหน้า ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น สรุปพฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ

7.1 รู้จักเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

7.2 รู้จักนิสัยใจคอ และความสามารถของผู้ใต้บังคับ

แต่ละคน

พิริโอตตปปะ

พิริโอตตปปะ หรือความเป็นโลกน้ำ คือ ธรรมคุณกรองโลก 2 อย่าง เป็นธรรมะ ทำให้โลกอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข สังคมมีระเบียบวินัย ไม่สับสนวุ่นวาย ไม่เบิดเบี้ยนกัน ไม่กดซี่บ่อมเหงburnกวนมาฟินกัน เพราะมนุษย์ยังมีหลักธรรมคุณกรองโลก นี้อยู่ในจิตใจ ได้แก่

1. พิริ ความละอายแก้ใจ ความแก้เสียบนาป คือ เกิดความละอาย ไม่ทำงาน เพราะมีความละอายตนเอง มีความละอายไม่คิดทำงาน หรือความชั่วทั้งปวง แม้แต่ความผิดเพียงเล็กน้อย จนถึงการคิดไม่ดี เบียดเบี้ยนทำลายล้างกันด้วยใจที่มีความละอาย แก้ใจไม่กระทำ

2. โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป คือ ไม่ทำงาน เพราะมีความเกรงกลัว เช่น กลัวถูกตำหนิตเตียน กลัวผิดกฎหมาย กลัวถูกลงโทษ กลัวตกงาน ความชั่ว เหมือนกัน แต่มีข้อแตกต่างกัน คนที่มีพิรินนี้มีในธรรมสูงกว่าคนที่มีโอตตปปะ เพราะไม่ทำ นาปโดยเกิดความสำนึกรักษาเป็นนิสัยประจำตัว ส่วนคนที่มีโอตตปปะไม่ทำงาน เพราะ มีความเกรงกลัวผู้อื่น

โดยสรุป ผู้บริหารต้องมีพุทธิกรรมเป็นที่พึงพอใจสังคม เป็นผู้ควบคุมให้ สังคมสงบสุข ไม่เบียดเบี้ยนกัน คือ พุทธิกรรมนำประยุกต์ในหมวดธรรมนี้

5.2 คุณธรรมจริยธรรมในการครองคน

คุณธรรมจริยธรรมในการครองคน คือ ความดีความงามที่แสดงออกถึง ความสามารถในการประสานคน มีความเอื้อเพื่อเพื่อแฝ่ เคราะห์และให้เกียรติคนอื่น ได้แก่ ความสามารถในการประสานคน

พระมหาวิหาร 4

พระมหาวิหาร 4 ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐนริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักในใจและกำกับความ

ประพุติ จึงจะชี้อว่าดำเนินเรื่องหมาดจด ปฏิบัติตนต่อมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ
ประกอบด้วย ข้อธรรม 4 ข้อ ได้แก่ (พระราชวรมนูโณ (พระยุทธ ปัญโต). 2528 : 148 – 149)

1. เมตตา คือ ความรักใคร ปรารถนาดี อยากให้他人มีความสุข มีจิตอัน

แฝงไม่ตรี และคิดทำประโยชน์แก่กันนุษย์สัตว์ทั้งหน้า และพุติกรรมของผู้บริหารตาม

ความหมายของข้อธรรมนี้ คือ คุณเลขาใจใส่สวัสดิภาพของครุฑ์ร่วมงานและคน

2. กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ไฟใจในอันที่

ปลดเปลือง บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ โดยพุติกรรมของผู้บริหารตาม

ความหมายของข้อธรรมนี้ คือ

2.1 มีความสงสารเห็นใจเมื่อผู้ใดบังคับบัญชาประสมปัญหาในการ

ปฏิบัติงาน หรือได้รับความเดือดร้อน

2.2 ให้ความช่วยเหลือผู้ใดบังคับบัญชาแก่ใจความเดือดร้อน

3. มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิงก่อปร

ด้วยอาการแข็งชื้นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลาย ผู้ดำรงในปกศีลสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเข้า

ได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป และพุติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของ

ข้อธรรมนี้ คือ

3.1 แสดงความยินดี ยกย่องชูเชยเมื่อทำงานบรรลุความสำเร็จ

3.2 แสดงความยินดีเมื่อครุฑ์ได้เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง หรือได้รับ

สูงขึ้น

4. อุเบกษา คือ ความวางใจเป็นกลางอันจะได้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่

พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม ไม่เออนเอียงด้วยรักและซังพร้อมที่จะ

วินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รู้จักวางแผนในมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพาะเจา

รับผิดชอบตนได้ดีอยู่แล้ว พุติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ

4.1 มีความยุติธรรม และให้ความเสมอภาคแก่ครุฑ์ท่าน

4.2 มีใจนักແ่น ไม่หูเบา รับฟังจากทุกฝ่ายด้วยความเที่ยงธรรม

สังคಹัตถ 4

สังคಹัตถ 4 คือ ธรรมเครื่องยึด คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสาน
หมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสร้างชาติ ประกอบด้วยข้อธรรม 4 ข้อ คั้งต่อไปนี้

(พระราชวรมนูโณ (พระยุทธ ปัญโต). 2529 : 167 – 168)

1. ทาน การให้ คือ เอื้อเพื่อเพื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน ด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำถั่งสอน โดยพฤติกรรมของผู้บริหารตาม ความหมายของข้อธรรมนี้ คือ

1.1 เป็นคนเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ ช่วยให้ได้ทรัพย์สิ่งของเพื่อกรุจะช่วย ตัวเองในอนาคตได้

1.2 จัดหาวัสดุ สิ่งของ อุปกรณ์มาให้บริการแก่ครู

1.3 ให้ความรู้ คำปรึกษาแนะนำ และถั่งสอนในการปฏิบัติงาน แก่ครู

2. ปี่વາຈា วາຈາເປັນທີ່ຮັກ ວາຈາຄຸດຄົ້ມໝາງຊື່ໃຈ คือ ກລາວຄຳສູກພາບ ໄພເຮົາອ່ອນຫວານ ສມານສາມັກຕີໃຫ້ເກີດໄນ້ຕຣີແລະຄວາມຮັກໄຄຮ່ວນນັ້ນດີ້ອ ตลอดถึงຄຳແສດງ ປະໂຍໜ໌ ປະກອບດ້ວຍເຫຼຸຜຸດເປັນຫລັກສູານຈູງໃຈໃຫ້ມີຍອນຕາມ ສຽງພຸດທິກຣມຂອງຜູ້ບໍລິຫານ ຕາມຄວາມໝາຍຂອງข້ອຂຣມນີ້ คือ

2.1 ຮູ້ຈັກຄົນອນນໍ້າໃຈ ໄນຝຶດຸ່ວ່າກ່າວຄ່າວິທີຄ້ອຍຄຳພຽງສາກໄດ້ ໃນ

ຕ່ອຜູ້ໄດ້ບັນດັບນັ້ນຫາ

2.2 ຮູ້ຈັກກ່າວຄໍາໝາຍເໝຍ ສරຣເຕຣີຢູ່

2.3 ກລາວຄຳສູກພາບ ໄພເຮົາອ່ອນຫວານ ສມານສາມັກຕີ ກ່ອໃຫ້ເກີດ ໄນຕຣີແລະຄວາມຮັກໄຄຮ່ວນນັ້ນດີ້ອ

2.4 ສາມາດພູ້ໃໝ່ເໝັ້ນ ໄກ້ເຫຼຸຜຸດແລະຈູງໃຈໃຫ້ຜູ້ໄດ້ບັນດັບນັ້ນຫາ

ປົງປັນຕິດານ

3. ຂັດຈະວິຍາ ການປະປຸດຕີເປັນປະໂຍໜ໌ คือ ຂວນຂວາຍຊ່ວຍເຫຼືອ ກິຈການນຳເພື່ອສາຫະລຸປະໂຍໜ໌ ຕລອດຈານຊ່ວຍແກ້ໄຂປັບປຸງສ່າງເສີມໃນທາງຈິຍຮຣມສຽງ ພຸດທິກຣມຂອງຜູ້ບໍລິຫານ ຕາມຄວາມໝາຍຂອງข້ອຂຣມນີ້ คือ

3.1 ຊ່ວຍເຫຼືອເກື້ອງລຸບຄຸລາກ ກຽມ ຜູ້ຮ່ວມງານ

3.2 ຂວນຂວາຍຊ່ວຍເຫຼືອຜູ້ໄດ້ບັນດັບນັ້ນຫາໃນການທຳງານ ແກ້ໄຂປັບປຸງ ແລະປັບປຸງງານໃຫ້ດີຍິ່ງຂຶ້ນ

3.3 ທຳມານໃຫ້ເປັນປະໂຍໜ໌ຕ່ອຜູ້ອື່ນເສມອ ໄນເຫັນແກ່ຕົວ

4. ສມານຕັດຕາ ຄວາມມີຕານເສມອ คือ ທຳມານເສມອຕົ້ນເສມອປ່າຍ ປົງປັນຕິສໍາເສມອໃນໜັງທຶນ ແລະເສມອໃນທຸກໆໂດຍຮ່ວມຮັບຮູ້ ຮ່ວມແກ້ໄຂ ພົມວິເຄາະ ຮ່ວມທຸກໆ ສຽງພຸດທິກຣມຂອງຜູ້ບໍລິຫານ ຕາມຄວາມໝາຍຂອງข້ອຂຣມນີ້ คือ

- 4.1 ร่วมทุกชีร่วมสุขกับครู ผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงาน และร่วม
ปรึกษาหารือช่วยเหลือแนะนำเสมอตนญาติ
- 4.2 ปฏิบัติต่อบุคลากร ผู้ใต้บังคับบัญชาในฐานะเป็นผู้ท่าเรียนกัน
- 4.3 เคยปฏิบัติดุณเข่นได้ก่อนปฏิบัติดุณเข่นนั้นตลอดไป

ราชธรรม 10

ราชธรรม 10 หรือทศพิธราชธรรม ธรรมของพระราชา กิจวัตรของ
พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง ธรรมของนักปកอง
ประกอบด้วยข้อธรรม 10 ข้อ คือ (พระราชธรรมนี้ (ประยุทธ์ ปัญโต). 2528 : 285 – 287)

1. ทาน การให้ สาธารณสุขสิ่งของ บำรุงเดี้ยง ช่วยเหลือรายภาร์
และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ แล้วพุติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมข้อนี้
คือ การสละทรัพย์ สิ่งของช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์
2. ศีล ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมภายในและวิทวาร ประกอบด้วย
การสุจริต รักษาภิตติคุณให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนภูริ ไม่ให้มี
ข้อที่ใจจะดูแก่น สรุปพุติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ
  - 2.1 มีความประพฤติดีงามตามหลักศาสนา อิศมั่นในศาสนา
  - 2.2 รักษาชื่อเสียงของตนให้ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว
3. ปริจจาค ภารบริจาก คือ การเสียสละความสุขสำราญ
เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง สรุปพุติกรรม
ของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ อุทิศตน อุทิศเวลา เพื่อประโยชน์สุข
ของผู้ใต้บังคับบัญชา และประชาชนทั่วไป
4. อาชช华 ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไร้นามา ปฏิบัติภารกิจ
โดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน สรุปพุติกรรมของผู้บริหารตามความหมาย
ของธรรมข้อนี้ คือ ปฏิบัติภารกิจด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีความจริง
5. มัทท华 ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัยไม่เย่อหึ้งหมายกาย กระด้าง
ถือองค์ มีความส่ง่เกิดแต่ท่วงท่าทีกริยาสุภาพ นุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้รับความรัก
ความกักดี แต่มีขาดยำเกรง สรุปพุติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ
  - 5.1 มีอัธยาศัยไม่เย่อหึ้งหมายกาย ไม่กระด้างไม่ถือคัว
  - 5.2 มีกริยาสุภาพ อ่อนโยนให้ได้รับความรักความกักดี แต่มีขาด

ย้ำเกรง

6. ตpare ความทรงเดช คือ แพดແแกกเลสตัลหามิให้เข้ามารอบครอง
ย่ามีจิตใจจะงับขึ้นไปได้ บุ่งมั่นแต่จะบ้าเพี้ยนเพียร ทำกิจให้สมบูรณ์ สรุปพฤติกรรมของ
ผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ มีความยั่งยืนมั่นเพียร และทึ่งใจเด็ดเดี่ยวมั่นคง
ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนให้เสร็จสมบูรณ์ ไม่โலอเลปลี่ยนใจง่าย

7. อักโภะ ความไม่โกรธ คือ ไม่เกร็งวราด อุ่นใจความโกรธ
จนเป็นเหตุวินิจฉัยความและกระทำการต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจำใจไว้ระงับ
ความบุ่นเคือง วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันรวมเรียบ เป็นตัวของตัวเอง สรุป
พฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ

- 7.1 ไม่เป็นคนซื่อไม่โลภจนเหลียว ก้าวร้าวะระรานผู้อื่น
- 7.2 มีเมตตาประจำใจ วินิจฉัยความและกระทำการสิ่งต่าง ๆ ด้วยจิตสงบ
รวมเรียบเป็นตัวของตัวเอง

8. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบี้ยน คือ ไม่เป็นก้านกดซี่ เช่น เกณฑ์
แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบี้ยน ลงอาญาแก่
ประชาชนภูรู้ได้โดยอาศัยความอาษาตเกรดี้ดัง สรุปพฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมาย
ของข้อธรรมนี้ คือ

8.1 ไม่เป็นบังคับผู้ได้บังคับบัญชาด้วยอำนาจในการใช้งาน และการ
เรียกโกรธพย

8.2 รู้จักใช้อำนาจโดยไม่ให้ผู้อื่นรู้สึกว่าถูกบีบบังคับ

8.3 ไม่ใช้อำนาจข่มขู่ กดซี่เบียดเบี้ยนผู้ได้บังคับบัญชา

9. ขันติ ความอดทน คือ ทนต่องานที่ตราครา ถึงจะลำบากภัยน่า
เมื่อหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยิ่ว ถูกหยันด้วยถ้อยคำเดสก์สถาบันอย่างใดก็ไม่หมด
กำลังใจ สรุปพฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คืออดทนต่องานที่
ตราครา ถึงจะลำบากหนักหนืดหนืดเพียงใดหรือจะถูกยิ่วถูกหยันด้วยถ้อยคำอย่างใดก็ไม่
ท้อถอยหมดกำลังใจ

10. อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรม คือ วางแผนที่เป็นหลักแน่นในธรรม
คงที่ไม่เออนเอียงหวั่นไหว สถิตมั่นในธรรมทึ่งในส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรมก็ต้อง
นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผน หลักการปกครอง ตลอดจนชนบทธรรมเนียมประเพณีดีงามก็ต้อง^{ก็ต้อง}
ไม่ประพฤติเคลื่อนคลาดวิบัติไป สรุปพฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของ
ข้อธรรมนี้ คือ

- 10.1 ปฏิบัติตามระเบียบ และแบบธรรมเนียมอันดีของสถานศึกษา
 10.2 ปกครอง บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเที่ยงธรรม
 และถูกต้องตามระเบียบราชการ

ทิศ 6

ทิศ 6 คือ บุคคล 6 ประเภท ที่อยู่รับ托เรา ได้แก่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ บุตร ภรรยา มิตรสหาย คนรับใช้และผู้ใต้บังคับบัญชา และพระสงฆ์ บุคคลประเภทต่างๆ ดังกล่าวมา เราต้องเก็บข้อมูลสัมพันธ์ทางสังคม គุก็คือที่อยู่รับ托เรา ถ้าจะเปรียบกับสมัยปัจจุบัน คือ หลักมนุษยสัมพันธ์ นั้นเอง

ทิศ 6 เป็นธรรมะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการรองตน รองคน รองงาน ได้เป็นอย่างดี ประกอบด้วย

1. บุรุตเติมทิศ คือ ทิศเบื้องหน้า มารดา บิดา
2. ทักษิณทิศ คือ ทิศเบื้องขวา ครู อาจารย์
3. ปัจฉนิมทิศ คือ ทิศเบื้องหลัง บุตร ภรรยา
4. อุตตรทิศ คือ ทิศเบื้องซ้าย มิตร สหาย
5. เหงวจูนทิศ คือ ทิศเบื้องต่อไป ล่าม คนใช้
6. อุปรินทิศ คือ ทิศเบื้องบน พระสงฆ์

สรุปพฤติกรรมของผู้บริหารตามความหมายของข้อธรรมนี้ คือ ผู้บริหารจะต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับบุคคลที่มาเกี่ยวข้อง ทั้งทางด้านส่วนตน และการงานต้องประพฤติปฏิบัติตามให้เหมาะสมกับบุคคลที่อยู่รับ托เรา

5.3 คุณธรรมจริยธรรมในการรองงาน

คุณธรรมจริยธรรมในการรองงาน คือ ความดีความงามที่แสดงออกถึงความสามารถในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ อันได้แก่

อิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 คือ คุณเครื่องทำให้สำเร็จตามความประสงค์ 4 อย่าง หรือหลักความสำเร็จทางให้ถึงความสำเร็จอย่างคือเยี่ยม อิทธิบาทมี 4 ประการ คือ (กรมสามัญศึกษา. 2527 : 176)

1. ผันโท ทำความพอใจรักในสิ่งนั้น คือ มีใจรักจะทำงานอะไร ก็องมีใจรักในสิ่งนั้น เช่น การงานที่ทำ ถ้าต้องการทำงานให้สำเร็จต้องดึงใจทำ และพอใจในงานที่ทำ ไม่ใช่พอทำให้เสร็จ เพียงเพื่อหวังผลกำไร หรือวางแผนเป็นเครื่องตอบแทน

2. วิธีชະ พากເພີຍທຳຫົວໜ້າກວາມເພີຍປະກອບສິ່ງນັ້ນ ອື່ອ
ເພີຍພາຍານກະທຳສິ່ງນັ້ນດ້ວຍກວາມມານະ ອົດທຸນ ເອາະຊຸຮະ ໄນ່ທົດທ້ອ ໄນ່ທົດອອບ ມີກວາມຂຶ້ນ
ໜົ່ນເພີຍ ພມ້ນປະກອນ ພມ້ນກະທຳດ້ວຍກວາມເພີຍພາຍານ ມີກວາມເຂັ້ມແຂງ ອົດທຸນ

3. ຈິຕະ ເອາໄສຝຶກໄຟສິ່ງນັ້ນ ອື່ອ ເອາໄສຝຶກໄຟໃນຈາກທີ່ທຳນັ້ນດ້ວຍ
ກວາມຄົດ ດ້ວຍສຕີປັບປຸງ ຂາກວ່າງຈາກນັ້ນຈະສໍາເລັດສາມາດກວາມປະສາງຄົດ

4. ວິນັກສາ ພມ້ນຕະໂຕຮອງພິຈາລາເຫດຜູລັດໃນສິ່ງນັ້ນ ອື່ອ ໃຫ້ປັບປຸງ
ພິຈາລາໄຄຣ່ວຍງຸດຕະຫຼາດຫາຫຼຸດໃນສິ່ງທີ່ທຳນັ້ນວ່າ ພອດີ ເກີນແລຍ ຮີ່ອຂາດຕະນກພວ່ອ
ອ່າງໄຮ ຈະໄດ້ຄົດຄົນຫາວິທີແກ້ໄຂ ແລະປັບປຸງໄຫດ້ຈິ່ນຕ່ອໄປ (ພະໄຕປົກກາຍາໄທຍ
ອັນຫລວງ ເລີ່ມ 35 ພ້າ 244)

ພຸດີກຽມນຳປະຢຸດຕຳຫົວໜ້າກວາມຮຽມນີ້ ທີ່ຜູ້ບໍລິຫາຈະຕ້ອງມີແລະໃໝ່ມີ
ໃນນຸ້ມືກຄລໃນອົງຄົກ ຕີ່ຄວາມດຳເນົາຂອງຈາກຕາມວັດຖຸປະສົງຄົດຢ່າງມີປະສິທິກາພ ແລະມີ
ກວາມກໍາວ່າຫຼາຍຍ່າງໄໝຫຼຸດຍັງ

ສໍານັກງານຄະດະມການການປະດົມກິ່າມາແໜ່ງຫາຕີ (2546 : 32 – 34) ໄດ້ກ່າວລ່າວສິ່ງ
ຮຽມໃນການຄຽງງານ ໄວດັ່ງນີ້

ມຽວສະຫະຮຽມ 4

ມຽວສະຫະຮຽມ 4 ມາຍເຖິງ ອຽມສໍາຫັບມຽວສະຫະຮຽມ ອຽມສໍາຫັບການ
ຄຽງງານ ແລ້ກການຄຽງງານທີ່ມີຄວາມສຳເນົາ ປະກອບດ້ວຍ

1. ສັ້ນ ສັ້ນ ຄວາມຈິງ ຄວາມຊື່ອສັດຍົດຕ່ອກັນ ຫັ້ງຈິງໃຈ ຈິງວາຈາ
ແລະຈິງກະທຳກະທຳ

2. ທ່ານະ ຜິກຕະນ ອື່ອ ກວນຄຸນຈິຕີໃຈ ຜິກຫັດດັນນີ້ສັບ ແກ້ໄຂຂໍອບກພວ່ອ
ຂໍ້ອັດແບ່ງ ປັບຕົວ ປັບໃຈເຂົ້າກັນ

3. ຊັ້ນຕີ ອົດທຸນ ອື່ອ ມີຈິຕີໃຈເຂັ້ມແຂງ ໜັກແນ່ນ ໄນ່ວ່ວາມ ທັນຕ່ອງກວາມ
ລ່ວງເກີນກັນ ແລະຮ່ວມກັນອົດທຸນຕ່ອງກວາມແໜ່ນຍາກລຳບາກຕາກຕາກຕໍ່າ
ພິ້ນຝາອຸປະສົງໄປດ້ວຍກັນ

4. ຈາກະ ເສີບສະ ອື່ອ ມີນໍ້າໃຈ ສາມາຮອດເສີຍສະກວາມສຸຂສໍາරາຍ
ກວາມພອໃຈສ່ວນຕົນ ເພື່ອຄູ່ກອງໄດ້ ເຫັນ ອົດລັບ ອົດອອນ ພບານາລັກນິຍາມເຈັບໄຟ ເປັນຕົ້ນ
ຕລອດຈົນມີຈິຕີໃຈເອົ້າເພື່ອເພື່ອແຕ່ຕ່ອງຄູ່ກົດົງ ມີຕຽບສາຍຂອງຄູ່ກອງ ໄນ່ໄຈແກນ

5.4 คุณธรรมพิเศษสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์

ผู้ที่ทำหน้าที่ในการสั่งสอนให้การศึกษาแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ จะต้องมีคุณสมบัติพิเศษ เพิ่มเติมจากธรรมใน การครองตน ครองคน และครองงาน เรียกว่า “ก้าวตามมิติ 7 ประการ” ดังนี้

1. ปีโภ นำรัก คือ เข้าถึงจิต สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเองชวนให้ผู้เรียนอยากรเข้าไปปรึกษาได้ตาม
2. ครู นำเอกสาร มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึงได้ และปลดปล่อย
3. ภาวะนิโภ นำเจริญ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญา เป็นผู้ฝึกฝน เป็นที่น่ายกย่อง ควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์อ่อนฉันและร่าสึกถึงด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ
4. วัตถุต่างๆ รู้จักพูดให้ได้เหตุผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร ดอยให้การแนะนำ ว่ากล่าวตัดเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. ละจะนักจะโน อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามแม้จะจิก ตลอดจนคำล่วงเกิน และคำตักเตือน วิพากษ์ วิจารณ์ ต่าง ๆ อดทนฟังได้ ไม่เบื่อหน่ายไม่เสียอารมณ์
6. คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา แต่งเรื่องล้ำเล็กๆ ได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่บุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป
7. โน รู้จักฐานะ โนโขะะเน ไม่ซักนำในอื้หานะ คือ ไม่ซักนำไปในทางที่เดื่องเดียว หรือเรื่องที่ไม่สมควร

บรรยานธรรมครู

ครูสภากา Hö กำหนดบรรยานธรรม 9 ประการ

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจ ในการศึกษาเด่นเรียนแก่ศิษย์ โดยเสมอหน้า
2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยสูงดีดี ให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ทั้งกาย วาจา และจิตใจ
4. ครูต้องไม่กระทำการเป็นปฏิบัติที่องความเจริญทางกาย ศศิปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์

5. ครูต้องไม่แสดงทางประโภชน์ ยันเป็นอาชีวศิลปินห้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช่ศิษย์ให้กระทำการใด ๆ อันเป็นการทางประโภชน์แก่ตน โดยมิชอบ
6. ครูย่อมต้องพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัคณ์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ
7. ครูย่อมรัก และศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสามาชิกที่ดีขององค์กร

วิชาชีพครู

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และทุนชนในการสร้างสรรค์
9. ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

กล่าวโดยสรุป การที่ผู้บริหาร โรงเรียนต้องการให้ผู้ร่วมงานหรือผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความประสงค์ ควรมีการปฏิบัติตนตามหมวดธรรมาภิ庇ษาท 4 พระราชบัญญัติ 4 ธรรมพิเศษสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ คือ จรรยาบรรณครู

6. การบริหารงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

6.1. สภาพปัจจุบัน / ปัญหาของเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

6.1.1 สถานที่ตั้ง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีสำนักงานตั้งอยู่ที่อำเภอวังน้ำป่าปุ่ม โดยใช้สำนักงานการประ同胞ศึกษาอําเภอวังน้ำป่าปุ่ม (เดิม) เป็นสถานที่ในการปฏิบัติงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 อําเภอห่างจากจังหวัดมหาสารคาม 40 กิโลเมตร มีโรงพยาบาลในสังกัด 6 อําเภอ คือ อําเภอวังน้ำป่าปุ่ม อําเภอบรบีอ อําเภอพยัคฆ์ภูมิพิสัย อําเภอนานาดูน อําเภอนานาเชือก และอําเภอยางสีสุราษฎร์ธานี

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับอําเภอเมืองมหาสารคาม และอําเภอแก่งดำ

ทิศตะวันออก ติดกับอําเภอป่าสัก จังหวัดป่าสัก และจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันตก ติดกับอําเภอภูดิรังส์ จังหวัดมหาสารคาม อําเภอเปือยน้อย

จังหวัดขอนแก่น และ อําเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศใต้ ติดกับอําเภอชุมพลบุรี จังหวัดบุรีรัมย์

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นที่ราบ ไม่มีภูเขา แต่มีลำน้ำ และแม่น้ำไหลผ่าน เช่น ลำน้ำเสียว ซึ่งต้นน้ำเริ่มจากอำเภอกรือ อําเภอว้าปีปุ่น ไหลลงสู่แม่น้ำมูล มีการสร้างอ่างเก็บน้ำ อยู่ทางทิศตะวันออก เลียงได้ของอําเภอว้าปีปุ่น

6.1.2 การคมนาคม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีเส้นทางถนนติดต่อภายในพื้นที่และติดต่อกับบริเวณใกล้เคียงทั้งถนนลาดยาง ถนนลูกรัง ถนนที่เป็นสายหลัก ได้แก่

1. ถนนหมายเลข 2040 จากอำเภอเมืองมหาสารคาม อําเภอว้าปีปุ่น เชื่อมถนนหมายเลข 2045 ไปยังอําเภอพยัคฆ์ภูมิพิสัย
2. ถนนหมายเลข 2063 จากอำเภอกรือ มาอําเภอว้าปีปุ่น
3. ถนนหมายเลข 2045 จากอำเภอพยัคฆ์ภูมิพิสัย มาอําเภอว้าปีปุ่น
4. ถนนหมายเลข 2381 จากอำเภอนาเชือก อําเภอนานูญ เชื่อมถนนหมายเลข 2045 อําเภอพยัคฆ์ภูมิพิสัยไปอําเภอว้าปีปุ่น

ถนนสายรองในเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีมากพอสมควร ทำให้การเดินทางภายในอําเภอเขตพื้นที่สะดวก แต่ก็มีปัญหาในช่วงฤดูฝน เพราะภาวะน้ำท่วมเป็นเหตุให้ถนนขาดชำรุด

6.1.3 เศรษฐกิจ

โครงสร้างเศรษฐกิจโดยรวมของพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นลักษณะพึ่งพาการเกษตร การค้า และการบริการเป็นหลัก ผลิตภัณฑ์รวมสาขาเกษตร มีสัดส่วนร้อยละ 28.68 สภาพการค้าส่งและค้าปลีกมีสัดส่วนร้อยละ 22.34 และสภาพการบริการมีสัดส่วนร้อยละ 15.91 ของการผลิตภัณฑ์รวม อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยอยู่ที่ระดับร้อยละ 5.74 ต่อปี ต่ำกว่าอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคการขยายตัวของสาขาวิชาการเกษตรเป็นไปในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ คือ ร้อยละ 3.14 ต่อปี สาขาการค้าส่งและค้าปลีกและการบริการขยายตัวในอัตราประมาณร้อยละ 5.84 และ 9.9 ต่อปี แต่ในปี 2541 ผลิตภัณฑ์รวมจังหวัดเท่ากับ 12,248.3 ซึ่งต่ำกว่าปี 2540 ถึง 413.4 ล้านบาท

6.1.4 สังคมและวัฒนธรรม

1) สภาพสังคม

ประชาชนในเขตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมืองชาวอีสานดั้งเดิม และมีคนแห่พันธุ์อื่นอีกจำนวน 7 แห่พันธุ์ มีภาษาไทยอีสานเป็นภาษาพูดขึ้นบันบรรรรณะเนี่ยมประเพณี มีนิสัยโอบอ้อมอารี รักหมู่ คละของตนเอง ร่าเริงสนุกสนาน ดังจะเห็นได้จากการจัดงานประเพณีต่าง ๆ งานบุญจะมีตลอดทั้งปี เพราะมีความเชื่อถือศรัทธาศาสนา เคราะพนับถือผู้อ้วน รักถิ่นกำเนิด มีการกินอยู่เรียบง่ายตามที่เคยปฏิบัติกันมา ไม่ชอบเปลี่ยนแปลงอะไรง่าย ๆ บรรพบุรุษเคยทำอะไรหรือปฏิบัติสิ่งใดก็จะปฏิบัติตามไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ การกินอ้อย หรือการจัดระเบียนบ้านเรือน มีการเลี้ยงสละทรัพย์สิ่งของทำบุญ เพราะเชื่อตามประเพณีว่า เป็นการสร้างกรรมดีเอาไว้เพื่อเป็นผลดีต่อตัวเองในเวลาต่อไปหรือชาตินext

2) สภาพวัฒนธรรม

ประชาชนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้ประกอบกิจกรรมจากสภาพวัฒนธรรม โดยยึดประเพณีของชาวอีสานดั้งเดิม และมีงานวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญคือ

(1) งานน้ำสการพระราชทานดุณย์ จ้าเกอนดุณย์ เป็นงานประเพณีประจำปีซึ่งจัด ขึ้นในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี เพื่อเป็นการน้ำสการองค์พระธาตุ

(2) งานประเพณีบุญบั้งไฟ จัดขึ้นในเดือน 6 ของทุกปี ที่อำเภอพยัคฆ์ภูมิพิสัยจัดเป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่

(3) งานอนซอนกลองยาว เป็นงานประเพณีของชาวอีสานที่ปีปุ่น จัดเป็นประจำในเดือนมีนาคมของทุกปี

(4) งานเจี๊ยะ เป็นงานประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีน จัดเป็นประจำในเดือนพฤษภาคมของทุกปี

ประชาชนในเขตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มี 7 แห่คือ 1. ไทยอีสาน 2. ไทยจีน 3. ไทยบุญ 4. ไทยถื้อ 5. ไทยส่วย 6. ไทยเขมร 7. ไทยโกรชา

6.2 สภาพปัญหา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 รับผิดชอบในการจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีอำนาจ

หน้าที่ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 37 ดังนี้

1. บริหารและจัดการศึกษา และพัฒนาสาระของหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. พัฒนาด้านวิชาการและจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา
3. รับผิดชอบในการพิจารณาแบ่งส่วนราชการในสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

ถึงเมื่อว่าในระยะเวลาที่ผ่านมา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอด แต่กลับพบว่าการจัดการศึกษาซึ่งมีข้อจำกัดและจุดด้อยอยู่มาก มีปัญหาหลักในหลายด้าน ได้แก่

1. ด้านความครอบคลุมและความเสมอภาคในโอกาส ที่ยังไม่ได้เรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ
2. ด้านคุณภาพของผู้เรียนที่ยังไม่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ การสร้างองค์ความรู้ และความอ่อนด้อยในด้านคุณธรรมจริยธรรม
3. ด้านการประกันคุณภาพภายในยังไม่เข้มแข็ง สถานศึกษาในสังกัดร้อยละ 53.75 ยังไม่ได้รับการประเมินจากภายนอก สถานศึกษามีศักยภาพแตกต่างกันตามความพร้อมของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ชุมชนออกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
4. ด้านการบริหารและการจัดการมีขั้นตอนการทำงานช้าช้าและล่าช้าขาดเอกสารด้านนโยบายและการบริหาร
5. ด้านการบริหารงานบุคคลที่ไม่สามารถตอบรวมวัตถุประสงค์การทำงานของบุคลากรที่มาจากหน่วยงานต่าง ๆ เก้าด้วยกันเพื่อสร้างวัฒนธรรมการทำงานแนวใหม่ การขาดความต่อเนื่องในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การขาดแคลนบุคลากร
6. ด้านทรัพยากร ยังขาดสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย และพอเพียงในการบริหารจัดการ

6.3. ความต้องการ

การบริหารงานและการจัดการของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหาสารคาม เพชร 2 มีประสิทธิภาพในด้านความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา โรงเรียนในสังกัด มีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาเป็นมืออาชีพ นักเรียนมีคุณภาพ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

รัฐนี้ พลากอง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้นำผู้บริหาร โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พนวจ ว่า มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับ คือ ด้านพฤติกรรมในการครองตน ด้านพฤติกรรมในการครองงาน และด้านพฤติกรรมในการครองคน เมื่อพิจารณาตามตัวแปรสถานภาพทางตำแหน่งและขนาดโรงเรียน พนวจ ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษามีพฤติกรรมผู้นำ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบ พฤติกรรมด้านผู้นำและผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู – อาจารย์ โดยรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พนวจ ว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

จิระศักดิ์ สงวนชีพ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู – อาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู – อาจารย์ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบอยู่ในระดับการปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม พนวจ ครู อาจารย์ชาย มีระดับปฏิบัติด้านคุณธรรมมากกว่าครูอาจารย์หญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีระดับการปฏิบัติด้านคุณธรรมมากกว่าครู

เต่วิน พันธ์อนุ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นครูผู้สอนและประธานกรรมการ โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อที่มีคุณธรรมค่อนข้างสูง จำนวน 1 ข้อ ในแต่ละด้าน ดังนี้ เข้าร่วมงานสังคม

ตามที่ได้รับเชิญ อุทิศเวลาเพื่อประชุมนี้ส่วนรวม ไม่ร่วมกันกับคนใกล้ชิดหรือพี่ครึ่งพี่ภู根 ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนจากตำแหน่งหน้าที่ ตัดสินปัญหาด้วยความเป็นธรรม ตามหลักการและเหตุผล จัดให้มีการประชุมผู้ร่วมงานอยู่อย่างสม่ำเสมอ แต่งกายเหมาะสม กับกาลเทศะ ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ไว้วางใจ ให้อภัยผู้ร่วมงานอยู่อย่าง เป็นนิตย์ บริหารงานโดยใช้ระบบแบบแผนของทางราชการเป็นหลัก และเมื่อเปรียบเทียบ พฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐานของผู้บริหาร โรงเรียน โดยรวมและรายด้าน 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

คณสัน บุพติร (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยม โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยจำแนกตามสถานภาพ พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการมีพฤติกรรมด้านคุณธรรม โดยรวมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาก็อยู่ในระดับ ค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษามีคุณธรรมทุกด้าน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยมีด้านความซื่อสัตย์ มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด และด้านความสัจ ใน การพูดการกระทำและความจริงใจ มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด

บุญร่วม คิดการ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามคุณธรรม ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ตามทักษะของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า การปฏิบัติตามคุณธรรม ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองงาน และคุณธรรมในการครองคน เมื่อจำแนก ตามขนาดโรงเรียน พบว่า ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างนี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ไวยณรัตน์ บุญเรืองศรี (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของผู้บริหาร โรงเรียนตามทักษะของข้าราชการครูสายฟ้าส่องประกาย สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมืองอุดร จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะ ด้านบุคลิกภาพด้านความเป็นผู้นำด้านความรู้ทางวิชาการ และด้านความสามารถในการบริหาร ที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านบุคลิกภาพคุณลักษณะที่ประสงค์อยู่ในระดับ มากที่สุด คือ มีความกล้าในการตัดสินใจ มีวินัยในการทำงาน เคารพกฎหมาย มีความเชื่อมั่น

ในตอนของสูง ปฏิบัติตามเสมอต้นเสมอปลาย การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย เป็นแบบอย่างที่ดี แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา วางแผนก้าวตามก้าวเดียวกัน ไม้อารมณ์เยือกเย็นและนั่นคง ด้านความเป็นผู้นำ คุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก คือ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นที่ปรึกษาและสามารถปักปีความลับของผู้ใต้บังคับบัญชา เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านความรู้ทางวิชาการคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก คือ มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้ตามหลักสูตรและติดตามความเคลื่อนไหวทางวิชาการอยู่เสมอ ด้านความสามารถในการบริหารคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พิจารณาความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยถือผลงานเป็นหลัก ปฏิบัติตามระเบียบการเงินอย่างเคร่งครัด และติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โรงเรียนตามทัศนะของ ข้าราชการครูสายผู้สอน สังกัดสำนักงานการประ同胞ศึกษาอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ปรากฏว่า ข้าราชการครูสายผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี กับข้าราชการครูที่วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีทักษะเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โรงเรียน ไม่แตกต่างกัน

พยุง สารท่อง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและการปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนประจำศึกษา สังกัดสำนักงานการประ同胞ศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนประจำศึกษา โดยรวม ด้านคุณธรรมในการครองงานและด้านคุณธรรมในการครองตน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณธรรมในการครองคนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีระดับการปฏิบัติโดยรวม ด้านคุณธรรมในการครองงานและด้านคุณธรรมในการครองตน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณธรรมในการครองคนอยู่ในระดับปานกลางแต่ผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเด็กมีระดับการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านคุณธรรมในการครองตน และด้านคุณธรรมในการครองคน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านคุณธรรมในการครองงานอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

นิยม ไฝ่โสภา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงานตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการครองตน ครองคน และครองงานตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวม มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก

และเมื่อพิจารณาเป็นรายค้านก็พบว่าอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับตามค่านเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านพฤติกรรมการครองงาน ด้านพฤติกรรมการครองคน และด้านพฤติกรรมการครองตน เมื่อพิจารณาตามตัวแปรสถานภาพและขนาดโรงเรียนก็พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา มีพฤติกรรมการครองตน ครองคน และการทำงานตามแนวพุทธธรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการครองตน ครองคน และการครองงาน ตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู – อาจารย์ พนว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมพร สอนสนาน (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมคุณธรรมของครูอาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านถึง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายข้อที่มีความคิดเห็นด้วยในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด จำนวน 2 ข้อ ในแต่ละด้านตามลำดับดังนี้ การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมในโอกาสต่าง ๆ มีวินัยประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู ตลอดจนรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง สังสอนอบรมนักเรียนด้วยความรักความเมตตาอย่างเท่าเทียมกัน ใช้เหตุผลและหลักธรรมประกอบการตัดสินใจเมื่อลงโทษนักเรียน สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นเป็นพลเมืองดี และการรณรงค์ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน พนว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สุเนตร ทองคำ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานการประดิษฐ์ศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมด้านคุณธรรมโดยรวม ด้านการครองตน ด้านการครองคน และด้านการครองงาน อยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมโดยรวมและด้านการครองตน มากกว่าการครองการ โรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ครูผู้สอนและการ โรงเรียนเห็นว่าผู้บริหาร โรงเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมในการครองตน และการทำงาน ไม่แตกต่างกัน

พิพา ไวยา ไวยา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สภาพการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน

นักเรียนศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อ
เปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนนั้นยกเว้นศึกษา
ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วาระนา เทือหมู่ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การปฏิบัติตามด้านคุณธรรม
จริยธรรมของครูในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตามด้านคุณธรรมจริยธรรมของครูใน
โรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการ
ปฏิบัติตามด้านคุณธรรมจริยธรรมของครูในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 จำแนกตามเพศ
อาชุ สถานภาพการสมรส ตำแหน่งและหน้าที่ วุฒิการศึกษา ระดับตำแหน่งและอาชุราชการ
โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

พิเชษฐ์ คลแม่น (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ความคิดเห็นของครู นักเรียน
พ่อแม่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อผลของโครงการปลูกฝังคุณธรรม
และจริยธรรมในโรงเรียนตอนไทรงานพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1
โดยได้ทำการศึกษา 11 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล
ความกตัญญูกตเวที การรักนายรัฐมนตรี ความเสียสละ ความสามัคคี การประยัด
ความยุติธรรม ความอุตสาหะและ ความเมตตากรุณา ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครู
นักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อผลของโครงการปลูกฝัง
คุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนตอนไทรงานพิทยาคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก
เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู นักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อผลของโครงการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนตอนไทรงาน
พิทยาคม โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ประเทือง เลื่อมใส (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริม
คุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริม
คุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความ
คิดเห็นของผู้บริหาร ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับ
ปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูและคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทองบ่อม สารคุณนิน (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาพฤติกรรม การบริหารด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาพฤติกรรมการบริหารด้าน คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของครูและ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการศึกษา พฤติกรรมการบริหารด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความ คิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

นิโคลาส (Nicoli. 1971 : 3214 – A) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริหาร ในพื้นที่เขตของครูใหญ่ ผลการศึกษา พบว่า ครูใหญ่ส่วนมากเชื่อในพฤติกรรมทางการบริหาร อย่างมีนัยสำคัญว่า ผู้บริหารประสานงานกับคณะกรรมการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารมีความสามารถในการตัดสินใจและสามารถเป็น ผู้นำได้ ผู้บริหารช่วยเหลือโรงเรียนและสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยนำเทคโนโลยี มาใช้ในการสอน ได้ดี และการที่ผู้บริหารดูแล เมี้ยมเยี่ยน บุคลากรในโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการ ช่วยเหลือให้การเรียนการสอนดีขึ้นและเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับครู ดีขึ้น

เวลช (Welch. 1978 : 335 – A) ได้ศึกษาแนวความเป็นผู้นำของศึกษาธิการแห่ง มวลรัฐแมสซาชูเซ็ตต์ (Massachusetts) โดยสำรวจจากผู้ได้บังคับบัญชาของศึกษาธิการจำนวน 138 คน ในชุมชน 47 แห่ง ผลการวิจัย พบว่า ผู้นำร่วมตำแหน่งศึกษาธิการจำนวนนี้ ทำงานกับบุคลากรหลายฝ่ายหลายหน่วยงาน บางครั้งต้องอาศัยการโน้มน้าวจิตใจของผู้ร่วมงาน ใช้วิธีการหลายอย่างกลีบกล่อน เพื่อให้งานในหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินไปด้วยดี

แอนเดอร์สัน (Anderson. 1982 : 4656 – A) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของ ผู้บริหาร โรงเรียนในงานที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้แก่ การบริหารงานวิชาการหัวไป งานหลักสูตรและการสอน การบริการนักเรียน การบริหารงานธุรการ การบริหารงานพัสดุ และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแห่งมลรัฐไอโอ (IOWA) กลุ่มตัวอย่างทั้ง 441 คน ส่วนใหญ่แสดงทัศนะว่า การกิจของผู้บริหารที่ควรเกี่ยวข้องใหม่มาก ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การบริหารงานหัวไป โดยเฉพาะการบริหารงานบุคคล

แวร์ชอร์ (Warshow. 1978 : 1450-1451-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เท็ตพอลเชิงจริยธรรมของเด็กเกรด 4 และ 6 ในโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง 96 คน เครื่องที่ใช้แบบสัมภาษณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบิร์ก ผลการวิจัยพบว่า เพศและระดับชั้นไม่มีอิทธิพลต่อการใช้เหตุผล เชิงจริยธรรมของเด็กอย่างมีนัยสำคัญแต่องค์ประกอบที่น่าสนใจที่สุดเพื่อน กลุ่มเพื่อน และอิทธิพลของโรงเรียนอาจส่งเสริมให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นได้

ขอเห็น อีดوار์ด โรเมโอ (John Edward Romeo. 1987 : 2595 – A) ได้ศึกษาถึงค่าว่าเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้จริยธรรม จากคะแนนแบบทดสอบพัฒนาการใช้เหตุผล เชิงจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการสอนการพัฒนาความรู้จริยธรรมจากคะแนนแบบทดสอบการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 201 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้วิธีการพัฒนาจริยธรรมจากการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โคลเบิร์ก (Kohlberg) ผลการวิจัยพบว่า คะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชนส่วนมากทำได้โดยการสอนแทรกในรายวิชาต่าง ๆ ทุกครั้งที่จัดการเรียน การสอน นอกเหนือนี้ยังมีการสอนแทรกในทุกกิจกรรมที่สถานศึกษาได้จัดให้นักเรียน เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมเดินแก้วลับบ้าน กิจกรรมไหว้ครู กิจกรรมกีฬา เป็นต้น ส่วนการส่งเสริมโดยตรงนั้นก็มีในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย สำหรับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 (ปรับปรุง พ.ศ. 2533) และในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นเรื่องของจริยธรรม โดยตรงตามหลักสูตรกำหนดแต่การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนั้น ใช่ว่าจะดำเนินไปด้วยดี บางครั้งอาจพบปัญหาหลายประการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพื้นฐานการอบรมเดี่ยงดูของบุคคลการดำเนินการหรือปัจจัยของนักเรียนมีความแตกต่างกัน ซึ่งสั่งสมมา เป็นเวลานาน จึงส่งผลโดยตรงกับคุณธรรมจริยธรรมที่มีอยู่ในตัวนักเรียนบางคนมีพฤติกรรม ก้าวร้าว บางคนมีพฤติกรรมลักษณะนิยม บางคนมีพฤติกรรมรังแกคนอื่น เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ย่อมเป็นแรงกระตุ้นให้สถานศึกษาต้องหาทางแก้ไขและนำผลการวิจัยไปเป็นข้อสนับสนุนในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป